

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNÍHO MANAGEMENTU

Katedra soukromého práva

Rodinná domácnost

Bakalářská práce

Domestic household

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Miroslav DUDA

AUTOR PRÁCE

Veronika HENDRICHOVÁ

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Chebu, dne 13. 02. 2024

Veronika Hendrichová

Poděkování

Tímto děkuji vedoucímu bakalářské práce, JUDr. Miroslavu Dudovi, za jeho odborné vedení, cenné rady, ochotu a pomoc při zpracování bakalářské práce a za čas, který mi věnoval při konzultacích.

Veronika Hendrichová

ANOTACE

Záměrem mé bakalářské práce na téma „Rodinná domácnost“ je analyzovat status rodinné domácnosti a její ochrany za trvání manželství podle občanského zákoníku. V úvodu své práce se zaměřením na vymezení základních pojmů a dále na historický exkurz vývoje rodinného práva. V práci je kladen akcent na právní úpravu institutů, které se týkají ochrany slabší strany v manželství, ochrany rodinné domácnosti a rodiny. Budou představeny závazné právní názory soudů k aplikaci a výkladu ochranných ustanovení týkajících se rodinné domácnosti, u kterých může dojít k nastolení neřešených právních otázek. V samotném závěru práce podám náměty „de lege ferenda“ ke zlepšení právního postavení osob v soukromém právu.

KLÍČOVÁ SLOVA

*Rodina * rodinná domácnost * zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník * ochrana rodinné domácnosti * ochrana slabší strany * manželství * obvyklé vybavení rodinné domácnosti * základní vybavení rodinné domácnosti*

ANNOTATION

The intention of my bachelor thesis on the topic "Family Household" will be to analyze the status of the family household and its protection during marriage under the Civil Code. I will begin my thesis with a definition of the basic concepts, and a historical excursus of the development of family law. The thesis emphasizes the legal regulation of the institutes related to the protection of the weaker party in the marriage, the protection of the family household and the family. In addition, binding legal opinions of the courts on the application and interpretation of protective provisions concerning the family household will be presented, where unresolved legal issues may arise. At the very end of the thesis, I will give "de lege ferenda" suggestions to improve the legal status of persons in private law.

KEY WORDS

*Family * family household * Act No. 89/2012 Coll. Civil Code * protection of the family household * protection of the weaker side * marriage * the usual equipment of a family household * basic equipment of a family household*

Obsah

Úvod.....	7
1 Vymezení základních pojmů.....	9
1.1 Domácnost.....	10
1.2 Společná domácnost.....	11
1.3 Rodinná domácnost	12
1.4 Rodina.....	13
1.5 Osoba blízká	16
1.6 Manželství.....	17
1.7 Registrované partnerství	19
2 Historický vývoj rodinného práva od roku 1945	22
3 Vznik a trvání rodinné domácnosti manželů.....	29
3.1 Oddělené bydlení manželů.....	33
3.2 Faktická odluka manželů.....	34
3.3 Zánik rodinné domácnosti	37
4 Obecně k pojmům základní a obvyklé vybavení rodinné domácnosti	38
4.1 Základní vybavení rodinné domácnosti.....	39
4.2 Obvyklé vybavení rodinné domácnosti.....	40
5 Ochrana rodinné domácnosti za trvání manželství.....	44
5.1 Ochrana proti domácímu násilí v rodinné domácnosti	48
5.2 Veřejnoprávní ochrana proti domácímu násilí	51
6 Vybraná judikatura ve vazbě na téma	52
6.1 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 252/2021, ze dne 16.03.2022.....	53
6.2 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 3382/2017, ze dne 24.01.2019.....	55
6.3 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 3975/2017, ze dne 24.01.2019.....	57
6.4 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3831/2022, ze dne 26.01.2023.....	58
7 Úvahy „de lege lata	61
8 Náměty „de lege ferenda	64

8.1	Nesezdaná soužití.....	64
8.2	Registrované partnerství	65
8.3	Ochrana třetí strany	66
	Závěr.....	68
	Seznam použité literatury.....	71

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma „Rodinná domácnost.“ Nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník došlo k znovu začlenění rodinného práva do obecného práva občanského, čímž byla překlenuta diskontinuita způsobená socialistickým pojetím rodinného práva. Do konce roku 2013 byla problematika rodinného práva upravena roztržštěně, a to především v zákoně č. 94/1963 Sb., zákon o rodině a v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. Sjednocením došlo k vzájemné provázanosti spočívající v umístění institutů do jednoho kodexu. Při tvorbě občanského zákoníku byl kladen důraz na příklon úpravy k evropským kontinentálním konvencím se snahou o zařazení nových pojmů do občanského zákoníku. Občanský zákoník v části druhé, kde je upraveno rodinné právo reaguje na moderní společnost, kdy došlo k rozšíření práv a povinností manželů a začlenění nových paragrafových znění, která poskytují větší míru ochrany rodinné domácnosti, rodině a slabšímu manželovi v souvislosti s bydlením.

Toto téma jsem si vybrala proto, že mne vždy soukromé právo oslovovalo, konkrétně problematika rodinného práva, a chtěla jsem se zaměřit na podrobnější studium rodinného práva jako celku. Vzhledem k tomu, že bydlím společně s partnerem ve společné domácnosti a manželstvím nám vznikne rodinná domácnost, rozhodla jsem se pro toto téma, abych si prohloubila své znalosti v oblasti práv a povinností, které mi manželstvím vzniknou, a znala možnosti ochrany v postavení slabší strany v rodinné domácnosti.

Cílem mé práce je zanalyzovat současnou právní úpravu rodinného práva v souvislosti s posílením a zpřesněním vzájemných práv a povinností mezi manžely ve vztahu ke společnému bydlení manželů. Cílem je především právní analýza a kritické zhodnocení, zda se postavení slabší strany v manželství zlepšilo díky novým ustanovením občanského zákoníku, které poskytují ochranu rodinné domácnosti a rodině.

Mým záměrem je odborným čtenářům představit a přiblížit základní pojmy týkající se soukromého práva, hlouběji je seznámit s možnostmi ochrany rodinné

domácnosti a rodiny, aktuální judikaturou ve vazbě na téma a poskytnout jim ucelenější pohled na tuto problematiku rodinného práva tak, aby došlo k lepšímu pochopení.

K dosažení těchto cílů v práci bude použita metoda deskriptivní, spolu s metodou analýzy literárních pramenů, právních pramenů a judikatury. V některých částech své práce budu používat i metodu komparace.

V úvodní kapitole se zaměřím na vymezení základních pojmů, které jsou stěžejní pro tuto bakalářskou práci. Tyto pojmy se budu snažit definovat a rozebrat tak, aby byly snadno pochopitelné a srozumitelné čtenáři. Ve druhé kapitole se budu věnovat historickému exkurzu v oblasti vývoje právní úpravy rodinného práva po roce 1945 a budou představeny změny v průběhu vývoje rodinného práva. V závěru kapitoly představím i v současné době účinný občanský zákoník, jeho systematiku a zařazení rodinného práva do tohoto kodexu. Ve třetí kapitole budu pojednávat o vzniku a trvání rodinné domácnosti. Zde se zaměřím na podmínky vzniku rodinné domácnosti, umístění rodinné domácnosti, odděleného bydlení manželů, faktické odluky a zániku rodinné domácnosti a s tím spojené důsledky. Ve čtvrté kapitole přiblížím nový pojem v občanském zákoníku „obvyklé vybavení rodinné domácnosti“, který budu porovnávat s termínem „základní vybavení rodinné domácnosti“, a vysvětlím ochranu tohoto vybavení rodinné domácnosti. V páté kapitole se zaměřím na ochranu rodinné domácnosti v případě domácího násilí a ochranu rodinné domácnosti za trvání manželství ve vztahu ke společnému bydlení manželů. V této kapitole budu klást důraz na nová ustanovení občanského zákoníku, která poskytují zvýšenou míru ochrany manžela v postavení slabší strany, rodinné domácnosti a bydlení. V šesté kapitole čtenářům představím současnou českou judikaturu Nejvyššího soudu, kde budou přiblížena řešení soudů a vydání závazných právních názorů, ve vztahu k neřešeným právním otázkám, které se vztahují k institutu rodinné domácnosti. V sedmé kapitole budou mé úvahy „de lege lata“ a v osmé kapitole mé náměty „de lege ferenda“.

Ve své bakalářské práci budu vycházet z monografií, odborných článků, komentářů občanského zákoníku, judikatury a internetových zdrojů.

1 Vymezení základních pojmů

Začátkem bude vhodné seznámit čtenáře se stěžejními pojmy této bakalářské práce, které se objevují již v samotném názvu práce. Pojem rodinná domácnost se vyskytuje v aktuálně platném a účinném Občanském zákoníku, kde je zakotveno rodinné právo, v souvislosti s posílením a zpřesněním vzájemných práv a povinností mezi manžely. Jedná se o nový pojem, který vznikl společně s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. V dřívější zákonné úpravě, ať už v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb., nebo zákoně o rodině č. 94/1963 Sb., se s tímto pojmem nesetkáváme. V zákoně o rodině, který upravoval oblast rodinného práva a který byl nahrazen současným Občanským zákoníkem, se objevuje obdobný termín společná domácnost. Rozdílem mezi pojmem rodinná domácnost a společná domácnost se budu ve své práci zabývat v dalších podkapitolách. Pokud sousloví rodinná domácnost rozdělíme na dvě slova, vzniknou nám dva důležité instituty rodinného práva rodina a domácnost. S pojmem rodina se setkáváme například již v první části Občanského zákoníku, a to konkrétně v § 3 Občanského zákoníku, kde je v odstavci druhém uvedena jedna ze zásad soukromého práva, která zní následovně: „*Rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany.*“¹ S institutem domácnosti občanský zákoník rovněž pracuje, kdy jako příklad můžeme uvést § 827 Občanského zákoníku, kde se tento institut objevuje v souvislosti s domácností osvojitele. Podle toho, kdo domácnost tvoří, ji můžeme rozdělovat a vysvětlovat ve třech úrovních domácnost, společná domácnost a rodinná domácnost.

Vzhledem k tomu, že pojmy rodina a domácnost nejsou v zákoně výslovně vymezeny, považuji rovněž za důležité seznámit se s terminologií, přičemž budu vycházet z odborné literatury, komentářů, judikatury a dřívějších zákoníků soukromého práva.

V souvislosti s termínem rodina dále úzce souvisí i pojem osoby blízké. V různých oblastech práva a v samotném občanském zákoníku se s tímto pojmem

¹ ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

často setkáváme. Členové rodiny se považují za osoby navzájem blízké, a proto bude toto sousloví rovněž v další podkapitole více rozebráno. Rodinné právo, které je upraveno ve druhé části občanského zákoníku, se zabývá především institutem manželství, které požívá zvláštní zákonné ochrany. V hlavě první v oddíle čtvrtém se setkáváme s právy a povinnostmi manželů, kde nalezneme nový právní pojem rodinná domácnost, který je hlavním tématem této práce. Z toho důvodu bude institut manželství stručně vymezen. V roce 2006 došlo k přijetí zákona o registrovaném partnerství, který je podobný institutu manželství pro osoby stejného pohlaví, avšak s nižším rozsahem práv a povinností. Je zde značné množství rozdílů mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím, ať už z hlediska právního, tak symbolického a praktického. V současné době však dochází k jednání, kdy by mělo být homosexuálním osobám umožněno uzavřít manželství, stejně jako párům heterosexuálním, a proto si představíme i pojem registrované partnerství.

1.1 Domácnost

Pojem domácnost není aktuálně v novém občanském zákoníku definován. V předchozím Občanském zákoníku č. 40/1964 Sb., byla v § 115 domácnost definována jako: „*Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.*“²

V souvislosti s jinými ustanoveními, ji lze označit za hospodářskou jednotku, kterou tvoří lidé a soubor určitých majetkových složek, jako je obydlí či jeho vybavení, a může být jednočlenná či vícečlenná.³ Domácnost můžeme rozdělit do tří kategorií na domácnost, společnou domácnost a rodinnou domácnost.

Hovoříme-li o domácnosti bez přívlastku společná či rodinná, tradičně ji chápeme jako zařízené lidské obydlí s případným širším zázemím, kdy se v obydlí vyskytuje společenství spolu žijících osob. Souhrn obojího se latinsky nazývá

² ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 26. února 1964, občanský zákoník. Online. In: Zákony pro lidi. 2010–2024 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1964-40#cast1>. [cit. 2024-25-02].

³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 43. ISBN 978-80-7400-877-1.

domus, ze kterého vychází dnešní pojem domácnost. Tvoří-li domácnost více lidí, je v domácnosti typická dělba práce.⁴ V současném Občanském zákoníku se pojem domácnost bez přívlastku vyskytuje v několika ustanoveních, v souvislosti s domácností osvojitele v § 827, s domácností pěstouna v § 968, či samostatnou domácností potomka v § 1661.

1.2 Společná domácnost

Institut společné domácnosti se vyskytoval v dřívější zákonné úpravě, ať už v již zrušeném zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník nebo v zákoně č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 683/2006 ze dne 14. 09. 2006, se společnou domácností rozumí soužití dvou nebo více fyzických osob, které spolu žijí trvale a které přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb. Osoby ve společné domácnosti žijí společně a bez rozlišování hospodaří se svými příjmy, přičemž se dále vyžaduje, aby fyzická osoba buď pečovala o společnou domácnost, jako by byla členem rodiny, například vykonáváním domácích prací, přípravou jídla apod., nebo aby se spolupodílela na úhradě potřeb společné domácnosti.⁵

Společnou domácnost mohou podle aktuální právní úpravy tvořit například druh a družka, bez vazby na manželství. O společnou domácnost však nepůjde v případě, že v jednom obydlí sice žije více osob např. studentů, ale se svými příjmy hospodaří odděleně, tedy každý ze studentů ve společném bytě má vlastní domácnost a nese náklady na své živobytí.^{6 7}

V Občanském zákoníku se s tímto pojmem setkáváme například v § 49, kde jde o zastoupení členem domácnosti, kdy podmínkou je žití ve společné

⁴ ELIÁŠ, Karel. Domácnost. *Ad Notam*. 2007, roč. 13, č. 3, s. 69-75. ISSN 1211-0558.

⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2006, sp. zn. 21 Cdo 683/2006. Online. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/35CCEF6220C371ECC1257A4E00679429?openDocument&Highlight=0,null. [cit. 2024-25-02].

⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 43. ISBN 978-80-7400-877-1.

⁷ KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti*. Online. Epravo.cz. 2016, 2016-04-07. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>. [cit. 2023-09-22].

domácnosti alespoň 3 roky. Dále v § 1636, kde se pojem společná domácnost vyskytuje v souvislosti s děděním ze zákona spolu žijících osob, přičemž podmínkou je žít ve společné domácnosti alespoň 1 rok a v § 2272, který se týká členů nájemcovy domácnosti.⁸

1.3 Rodinná domácnost

Pojem rodinná domácnost je novým pojmem v Občanském zákoníku, přičemž zákon pracuje s pojmy rodinná domácnost manželů či rodinná domácnost rodiny. Rodinnou domácností manželů rozumíme společenství osob, minimálně manželů, kteří spolu trvale žijí a uhrazují náklady na své potřeby. Mohou ji tvořit i další osoby, zejména společné děti, ale i děti jednoho manžela či rodiče jednoho manžela apod. Ve vazbě na manželství tedy rodinnou domácnost tvoří manželé, respektive rozvedení manželé, alespoň jeden rodič a dítě, rodič dítěte, dítě a nevlastní rodič. Manželství a existence rodinné domácnosti vytvářejí prostředí pro základní dělbu práce mezi pohlavími a zajišťuje rámec pro výchovu dětí.

V tomto kontextu je třeba zmínit, že rodinná domácnost manželů je spojena s bydlením manželů a nachází se v místě, kde je také jejich obydlí a zpravidla také jejich bydliště. Tam dochází k setkávání členů domácnosti, kteří žijí rodinným životem společně. To má významný vliv, jde-li např. o uspokojování potřeb rodiny (§ 690), nakládání s obydlím (domem či bytem § 747 a § 748), či ve vazbě na ochranu před domácím násilím (§ 751). V případě oddělených domácností manželů, které vznikne na základě dohody mezi manžely, se za rodinnou domácnost považuje ta, ve které žije nezletilé dítě. Pokud manželé žijí odděleně, měli by uzavřít dohodu o umístění této domácnosti. Rodinná domácnost rodiny je pojem, který je užit například v § 747 Občanského zákoníku, kdy rodinnou domácnost tvoří minimálně jeden z manželů. V tomto případě se jedná nejen o manžele a jejich děti, ale také o jiné členy rodiny.

Rodinnou domácnost, bez vazby na institut manželství, může tvořit i partnerství osob stejného pohlaví, rodina založená nesezdaným soužitím a jeden

⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 127. ISBN 978-80-7502-146-8.

rodič s dítětem. Předpokladem je, že v této domácnosti žije a je vychovááno nesvéprávné dítě a výše uvedené osoby žijí společně v rodinné domácnosti (viz. § 885 a 886). Nicméně takto založená rodinná domácnost nepožívá ochrany ze strany státu v souvislosti s hrazením nákladů v rodinné domácnosti, ochranou při opuštění rodinné domácnosti jedním z partnerů, ochranou bydlení apod. Toto je výslovně upraveno pouze u rodinné domácnosti manželů či rodinné domácnosti rodiny.

Rozdíl mezi obsahem pojmu společná domácnost a rodinná domácnost můžeme spatřovat v tom, že rodinná domácnost je taková domácnost, kde žije rodina, a to i v případě, že jeden z manželů tuto domácnost opustí. V této domácnosti se však bude nacházet druhý z manželů, například společně s dítětem. V případě společné domácnosti se však jedná o společné soužití například druha a družky, bez vazby na manželství.^{9 10 11}

1.4 Rodina

Co je to rodina? Většina z nás si představí základní a nejdůležitější sociální jednotku společnosti, která je pro nás důležitá především z citového hlediska, vzájemného porozumění a pomoci. Každý z nás ví, co si pod tímto pojmem můžeme představit, ale její definice se odlišuje v závislosti na vědním oboru, v učebnicích či literatuře.

Obecně můžeme rodinu charakterizovat jako malou skupinu osob, která je navzájem spojena manželskými nebo příbuzenskými vztahy a společným způsobem života.¹² Rodina utváří soukromý prostor a zázemí členům rodiny. Jedná se o sociální společenství, které formuje jejich osobnost a charakter. Pokud bychom se měli pohybovat v právní rovině, tak pojem rodina není v

⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 127. ISBN 978-80-7502-146-8.

¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 43–44. ISBN 978-80-7400-877-1.

¹¹ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA, 2014. s. 47. ISBN 978-80-247-5167-2.

¹² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 9. ISBN 80-210-3974-4.

Občanském zákoníku vymezen. Rodina je chápána zejména jako základ rodu a pokračování života v dalších generacích.¹³

V nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. února 2007, je rodina definována takto: „*Rodina představuje primárně biologickou vazbu, pak sociální institut, který je teprve následně anticipován právní úpravou.*“ „*Rodina představuje společenství blízkých osob, mezi nimiž existují úzké vazby příbuzenské, psychosociální, emoční, ekonomické a další. Ačkoliv tedy v rovině sociální reality je pojem rodiny velmi proměnlivý, nelze přesto přehlížet, že základem rodinných vazeb je tradičně právě biologické pouto pokrevního příbuzenství mezi členy rodiny.*“¹⁴

Rodina je přirozený jev, přičemž mezi přirozená práva spjatá s osobností každého člověka patří jeho právo na rodinný život. Ponechání této základní jednotky bez definice umožňuje zohledňování všech jejích podob, ať již rodina prochází krizí či nikoli. Význam rodiny nelze zpochybňovat, i kdyby byla její podoba jakákoli.¹⁵

Ve Všeobecné deklaraci lidských práv je v čl. 16 rodina definována následovně: „*Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má právo na ochranu ze strany společnosti a státu.*“¹⁶ Občanský zákoník chrání především svobodu člověka a jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny, přičemž se podle sociologů do popředí dostává i rodina, pro kterou není důležitá právní forma, biologické vazby či majetkové aspekty, ale volba dle citové blízkosti, což činí z rodiny velmi křehké společenství lidí. Lze tedy konstatovat, že není rozhodné, jak rodina vypadá, ale jak funguje.

¹³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 5. ISBN 978-80-7400-877-1.

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06. Online. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=53507&pos=79&cnt=79&typ=result>. [cit. 2024-25-02].

¹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 3. ISBN 978-80-7400-877-1.

¹⁶ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Všeobecná deklarace lidských práv*. © 2015. Online. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/file/3156327/Vseobecna_deklarace_lidskych_prav.pdf. [cit. 2024-25-02].

Rodina může mít mnoho podob, kdy můžeme za rodinu považovat rodinu nukleární, kterou tvoří matka, otec a společné dítě. Nehraje zde roli, zda spolu muž a žena uzavřeli manželství či nikoli. Dále lze zmínit pojetí rodiny neúplné či rodinu bezdětnou. Opakem může být rodina vícegenerační, která byla takto definována v historických právních úpravách. Rodina zde byla hierarchizována, pevně mocensky svázána a hlavní roli zde hrál „pater familias“ (hlava rodiny).¹⁷ Jako příklad můžeme uvést § 40 zákona č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský (ABGB): „*Rodinou rozumějí se prarodiče se všemi svými potomky*“ a § 91 zákona č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský (ABGB): „*Muž je hlavou rodiny*“.¹⁸ Pojetí rodiny se však v průběhu století změnilo.

Nelze přehlížet, že rodina je rovněž hospodářskou jednotkou. V tomto kontextu Občanský zákoník upravuje například vyživovací povinnost mezi současnými či bývalými manželi, registrovanými partnery nebo mezi blízkými příbuznými, dále společné jmění manželů a nové instituty jako, obvyklé vybavení rodinné domácnosti nebo ochranu rodinného obydlí. Vzhledem k výše uvedenému je možné rodinu vymezit jako životní společenství založené na manželství nebo obdobném poměru, jako je registrované partnerství či nesezdané soužití druha a družky, a zejména jako pouto dané biologickým, právním či sociálním příbuzenstvím.¹⁹ Jedná se o tradiční prostředí utváření a reprodukce sociálních vztahů, proměnlivou instituci, plnící ve společnosti významné funkce.²⁰

Rodinné právo neupravuje jen právní poměry týkající se rodiny, ale zahrnuje také pravidla, která se vztahují k manželství, manželským právům a povinnostem majetkové či nemajetkové povahy. Mělo by se tedy hovořit o právu manželském a rodinném. Mimo Občanský zákoník zůstala právní úprava registrovaného

¹⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 3–4. ISBN 978-80-7400-877-1.

¹⁸ ČESKO. *Zákon č. 946 ze dne 1. června 1811, obecný zákoník občanský*. Online. In: Beck – online. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>. [cit. 2024-02-07].

¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 3–5. ISBN 978-80-7400-877-1.

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 8. ISBN 80-210-3974-4.

partnerství, které je upraveno ve zvláštním zákoně č. 115/2006 Sb., i přesto, že se řadí do rámce rodinného práva a systematicky se řadí i do občanského práva.²¹

V současném Občanském zákoníku se v souvislosti s rodinným právem setkáváme již v prvním ustanovení této části s pojmem rodina v § 655, a to ve větě druhé, kde je uvedeno, že hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Z hlediska § 655 věty druhé je tak rodinou životní společenství založené soužitím manželů a případně jejich dětí nebo dětí jen některého z nich. Rodina v pojetí Občanského zákoníku zdůrazňuje vztah rodičů a dětí při zevrubné úpravě jejich vzájemných práv a povinností. Pokud bychom hovořili o rodině, kterou tvoří děti žijící s nesezdanými rodiči, považují se nesezdaní rodiče za osoby blízké.²²

1.5 Osoba blízká

S pojmem rodina úzce souvisí pojem osoby blízké, který je vymezen v § 22 Občanského zákoníku. Jak bylo výše zmíněno, ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. února 2000 vymezil rodinu jako společenství blízkých osob, mezi nimiž jsou úzké vazby příbuzenské, psychosociální, emoční, ekonomické a další. Z výše uvedeného vyplývá, že členové rodiny se pokládají za osoby sobě navzájem blízké. Tento pojem se objevuje v různých oblastech práva, konkrétně v Občanském zákoníku například v § 66, § 590, § 650 a dalších.

Osobou blízkou je podle Občanského zákoníku příbuzný v řadě přímé, kdy se jedná o vztahy založené na pokrevním poutu nebo osvojení, pokud jedna osoba pochází od druhé (§ 771 a § 772 odst. 1), dále sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství. V případě sourozenců se jedná o příbuzné ve vedlejší linii, kteří mají jednoho nebo dva společné předky – rodiče. Jiné osoby se podle zákona považují za osoby sobě navzájem blízké, pokud jsou v poměru rodinném (například tety, strýcové) nebo obdobném

²¹ ELIÁŠ, Karel; HAVEL Bohumil; BEZOUŠKA Petr a ŠUSTROVÁ Daniela. *Občanské právo pro každého: Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 163. ISBN 978-80-7478-013-4.

²² PETROV, Jan; BERAN Vladimír; VÝTISK Michal; BAJER Jan; BALARIN Jan et al. *Občanský zákoník: Komentář*. Beckova edice komentované zákony. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 693. ISBN 978-80-7400-653-1.

(například druh, družka, pěstouni) a pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. O osobu blízkou se nejedná v případě přátelského vztahu, kde by musel být dán jak rodinný nebo obdobný poměr, tak současně důvodný předpoklad, že by taková osoba vnímala újmu způsobenou osobě blízké jako újmu vlastní.

Občanský zákoník nám nově stanoví, v poslední větě odstavce prvního v § 22, vyvratitelnou právní domněnku, podle které se má za to, že jsou osobami blízkými i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí (druh a družka).²³

Statut osoby blízké může mít poměrně zásadní právní důsledky v trestním řízení, jako je například právo odepřít výpověď, pokud by tato osoba způsobila osobě blízké nebezpečí trestního stíhání. Nutno podotknout, že Trestní zákoník osobu blízkou upravuje úžeji než Občanský zákoník. Podle Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. se osobou blízkou rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner. Může se jednat i o jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.²⁴

1.6 Manželství

Právní úprava manželství je obsažena v hlavě první Občanského zákoníku v § 655 až § 770. Považuji za důležité vymezit si pojem manželství, jako základní pojem ve vazbě na téma rodinná domácnost, kdy rodinnou domácnost tvoří především manželé, případně jejich děti a je spojena s bydlením manželů v místě, kde je jejich obydlí. V rámci manželství je významné manželské soužití a jeho pravidla. Výslovně zákonem upravena jsou práva a povinnosti manželů, mezi které řadíme například přispívání na potřeby rodinné domácnosti, udržování rodinného společenství či společnou péči o děti.

²³ PETROV, Jan; BERAN Vladimír; VÝTISK Michal; BAJER Jan; BALARIN Jan et al. *Občanský zákoník: Komentář*. Beckova edice komentované zákony. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 68–69. ISBN 978-80-7400-653-1.

²⁴ PREUSS Ondřej. *Kdo může být osoba blízká a jaký je její právní význam?* Online, blogový příspěvek. 24. 03. 2022. Dostupné z: Dostupný advokát, <https://dostupnyadvokat.cz/blog/osoba-blizka>. [cit. 2024-02-07].

Manželství je smlouvou sui generis (§ 11) mezi mužem a ženou a vzniká zákonem stanoveným způsobem, přičemž se jedná o trvalý svazek. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná pomoc a podpora. Nově upraven je zde hlavní účel bezdětných manželství, kterým je vzájemná podpora a pomoc, čímž se zdůrazňuje solidarita v manželství. Tento trvalý svazek vzniká mezi osobami různého pohlaví. Zakládá se smluvním projevem vůle obou manželů v předepsané formě, čímž se tato smlouva odlišuje od smluv obligačních, kde je vůle přenechána stranám, aby obsah smlouvy stanovily sami.

Vztah mezi mužem a ženou, kteří nejsou manžely, avšak žijí spolu a společně uhrazují své potřeby, se označuje jako vztah mezi druhem a družkou, neboli nesezdané soužití. Občanský zákoník tento vztah mezi druhem a družkou výslovně neupravuje.²⁵

Na vztah mezi manžely můžeme pohlížet jako na vztah emocionální (citový), dále jako na spoluzití manželů a na vztah právní. V ideálním případě by měly být všechny tyto tři složky v jednotě. V opačném případě může dojít k rozvratu manželství, které je vnímáno a právně charakterizováno jako hluboký, trvalý a nenapravitelný stav. Takové manželství může být rozvedeno, tedy dojde k zániku manželství.²⁶

Manželství může uzavřít každý, pokud mu v tom nebrání zákonná překážka. Zákonnou překážkou manželství je zejména nezletilost, plná nesvéprávnost, dříve uzavřené a existující manželství, příbuzenství snoubenců, registrované partnerství nebo jiný obdobný svazek uzavřený v zahraničí. Ve výjimečných případech může soud povolit uzavření manželství nezletilému, který není plně svéprávný a dovršil šestnácti let věku, pokud jsou pro to důležité důvody.²⁷ Podle stanoviska Nejvyššího soudu sp. zn. Cpj 179/75 ze dne 31. 5. 1976 se za důležité důvody považují takové důvody, které mají nejen význam z hlediska osobních

²⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 121–123. ISBN 978-80-7502-146-8.

²⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 124. ISBN 978-80-7502-146-8.

²⁷ NOVOTNÝ, Petr; IVIČÍČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA, 2014. s. 22. ISBN 978-80-247-5167-2.

zájmů snoubenců, ale odpovídají také zájmům společnosti. Soudy někdy považují za důležitý důvod těhotenství snoubenky a neposuzují případ z hlediska tělesné a duševní vyspělosti snoubenců, jejich dosavadního způsobu života, povahových vlastností či poměru k práci, což jsou další důležité aspekty funkčnosti manželství.²⁸

1.7 Registrované partnerství

Registrované partnerství je upraveno zákonem č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Jedná se o úředně uzavřený svazek dvou spolu žijících osob stejného pohlaví. V zákoně je registrované partnerství definováno v §1 jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví, vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem, přičemž partnerem se rozumí osoba, která toto partnerství uzavřela. Při schvalování tohoto zákona došlo částečně k zrovnoprávnění homosexuálně orientovaných osob k osobám heterosexuálním.

Registrované partnerství není však zcela postaveno na úroveň manželství, i když partneři mají stejná práva a povinnosti, včetně vyživovací povinnosti, jak v době trvání partnerství, tak po jeho zániku, aby hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla zásadně stejná. Jedná se o institut podobný manželství, avšak s nižším rozsahem práv a povinností. Registrované partnerství se uzavírá na matričním úřadě a o jeho zrušení rozhoduje soud, podobně jako v řízení o rozvodu manželů.²⁹

Zákon o registrovaném partnerství je právní normou, která představuje pro homosexuální páry především symbolické společenské uznání partnerství, čímž dochází k posílení společenského sebevědomí těchto osob. Do doby přijetí uvedeného právního předpisu stejnopohlavní páry považovaly své právní postavení za diskriminační, v přímém rozporu se zásadami osobní svobody a

²⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. 05. 1976, sp. zn. Cpj 179/25. Online. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/1838/1/2/stanovisko-rc-c-cpj-179-75-povoleni-uzavrit-manzelstvi-nezletilemu>. [cit. 2024-02-07].

²⁹ SOVOVÁ, Olga a CISAŘOVÁ, Dagmar. *Rodina v novém soukromém právu: Interdisciplinární právní pohled*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2015. s. 41. ISBN 978-80-7435-569-1.

rovnosti, které zaručuje Listina základních práv a svobod v článku 1 a 3. Povýšení registrovaného partnerství na úroveň manželství naráželo do doby přijetí výše zmíněného zákona na odpor církve. Převládala obava, aby těmto párům nebylo umožněno osvojení dětí.³⁰

Až do roku 2016 nebylo možné, aby se jeden z partnerů stal osvojitelem dítěte. Nálezem ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016 byl zrušen § 13 odst. 2 zákona č. 115/2016 Sb., který zakazoval jednomu z partnerů, aby si individuálně dítě osvojil. Veřejná ochránkyně práv zpracovala zprávu o šetření, kde odkázala na rozsudky Evropského soudu pro lidská práva „Fretté proti Francii“ (ze dne 26. 2. 2002, č. stížnosti 36515/97) nebo „E. B. proti Francii“ (ze dne 22. 1. 2008, č. stížnosti 43546/02), kde tento soud dospěl k závěru, že adopce dítěte homosexuálně orientovanou osobou může být zamítnuta pouze v případě, že pro takové rozhodnutí existují i jiné důvody než pouhá sexuální orientace zájemce. Jelikož § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství vylučuje registrované partnery z možnosti osvojit dítě pouze z důvodu jejich sexuální orientace, měla ochránkyně za to, že toto ustanovení odporuje právu na rovné zacházení, které je deklarováno článkem 14 Úmluvy České republiky³¹ V současné době je vyvíjen tlak na to, aby se registrované partnerství zcela zrovnoprávnilo s institutem manželství.

Existence partnerství není překážkou výkonu rodičovské odpovědnosti partnera vůči jeho biologickému dítěti z předchozího heterosexuální vztahu, ani překážkou svěřením jeho dítěte do jeho výchovy. Pokud dítě jednoho z partnerů žije ve společné domácnosti, druhý partner má právo a povinnost se podílet na výchově dítěte.³²

Registrovaní partneři spolu žijí ve společné domácnosti, nevzniká tedy rodinná domácnost, jak je tomu u manželů. Zmínka o společné domácnosti registrovaných partnerů je v § 13 zákona č. 115/2006 Sb., který se věnuje péči o

³⁰ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA, 2014. s. 40. ISBN 978-80-247-5167-2.

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 06. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15. Online. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-7-15_1. [cit. 2024-02-07].

³² NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA, 2014. s. 40–43. ISBN 978-80-247-5167-2.

dítě. Zde je uvedeno, že pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner.³³

V případě registrovaného partnerství nevzniká ani společné jmění manželů, a podobný princip je uplatňován i v případě zadlužení, kdy si každý z partnerů za své dluhy odpovídá sám a nemohou být od druhého vymáhány. Co se týče dědictví, tak v tomto případě český právní řád přistupuje k registrovaným partnerům shodně s manžely.

V Česku se přinejmenším od dubna 2017 začalo diskutovat o možnosti uzavření manželství mezi páry stejného pohlaví, kdy byla opakovaně předložena novela Občanského zákoníku, která se nedostala dále než do druhého čtení v Poslanecké sněmovně. Dne 29. června 2023 však došlo ke schválení novely Občanského zákoníku Poslaneckou sněmovnou v prvním čtení. Tato novela Občanského zákoníku, by měla umožňovat stejnopohlavní manželství.³⁴

*„Zatímco prvních pět let tvořily až dvě třetiny registrovaných partnerství muži, od roku 2010 lze sledovat narůstající zájem žen. V roce 2018 stvrdilo svůj svazek tímto způsobem poprvé více žen než mužů a počet vstupujících ženských párů se mezi lety 2010 a 2019 dokonce ztrojnásobil.“*³⁵ První dva roky po nabytí účinnosti zákona č. 115/2006 Sb. vstupovalo do registrovaného partnerství v průměru 257 párů. Za rok 2016 skokově narostl počet uzavřených svazků na historické maximum 348 nových partnerství. Rok 2019 zůstává druhým „nejúspěšnějším“, kdy do společného svazku vstoupilo hned 345 párů. U zhruba 300 registrovaných jde o cizince, z poloviny o osoby slovenské národnosti.³⁶

³³ ČESKO. Zákon č. 115 ze dne 26. ledna 2006, o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>. [cit. 2024-02-07].

³⁴ *Registrované partnerství v Česku*. Online. In: Wikipedie. Stránka byla naposledy editována 4. 1. 2024 v 22:10. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD_v_%C4%8Cesku. [cit. 2024-02-07].

³⁵ AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. *Registrované partnerství slaví 14 let, zájem o něj roste*. Online. 30. 06. 2020. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Registrovane-partnerstvi-slavi-14-let-zajem-o-nej-roste/>. [cit. 2024-02-08].

³⁶ Tamtéž.

2 Historický vývoj rodinného práva od roku 1945

„Rodinné právo můžeme vymezit jako souhrn právních norem upravujících společenské vztahy vznikající mezi manžely, mezi rodiči a dětmi a dalšími příbuznými, jakož i vztahy, které nahrazují výkon některých rodičovských práv (tj. vztahy náhradní rodinné výchovy).“³⁷

Zásadní změny v našem právním řádu znamenala Ústava 9. května, tj. ústavní zákon č. 150/1948 Sb., který nabyl účinnosti dne 9. června 1948. Ústava 9. května výslovně vyžadovala, aby výklad a používání všech právních předpisů právního řádu bylo v souladu s ústavou, čímž vznikal první střet koncepčně podstatně odlišných právních systémů. Vydání nové ústavy bylo podnětem k tomu, aby se začalo pracovat na rekodifikaci právních odvětví, včetně rodinného práva, aby právní řád jako celek vyhovoval nově nastalým okolnostem. V některých ustanoveních Ústavy 9. května nalezneme institut rovného postavení mužů a žen v rodině i ve společnosti, stejný přístup ke vzdělání i ke všem úřadům a hodnostem. Manželství, rodinu a mateřství ústava postavila pod ochranu státu a byla odstraněna jakákoli diskriminace dětí podle jejich původu. Ministerstvo vnitra mělo vytvořit do 1. září 1950 příslušné správní předpisy, kterými by bylo právo kodifikováno nově a jednotně pro celé státní území, a to způsobem odpovídajícím současným sociálním a politickým poměrům. Tímto byla zahájena tzv. právní dvoutletka.

Jako první významnější zákon schválilo Národní shromáždění republiky Československé zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1950. Tento zákon přinesl do úpravy rodinně právních vztahů řadu změn a došlo k vyčlenění právní úpravy o rodině z práva občanského.³⁸ Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. nabyl účinnosti o rok později, přičemž společně se zákonem o právu rodinném č. 265/1949 Sb. tvořily dva hlavní předpisy soukromého práva.

³⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 15. ISBN 80-210-3974-4.

³⁸ VESELÁ Renata; HRUŠÁKOVÁ Milana; PADRNOS Jaroslav; SCHELLE Karel; ŠTEFANCOVÁ Dagmar et al. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 205. s. 87–89. ISBN 80-86432-93-9.

Před přijetím zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, bylo rodinné právo upraveno ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811, označovaném také ABGB. Již první změnu oproti ABGB můžeme zaznamenat v preambuli zákona o právu rodinném, kde se hovoří o stejném postavení mužů i žen, o právech dětí bez rozdílu původu, zajištění ochrany manželství a rodiny tak, aby rodina byla zdravou základnou vývoje národa. Všeobecným občanským zákoníkem (ABGB) se mezi práva a povinnosti manžela řadí například zásada, že muž je hlavou rodiny, kdy je především oprávněn vést domácnost. Manželka je povinna následovat manžela do jeho bydliště a požívá práv jeho stavu. Zákon o právu rodinném představuje posun v právech a povinnostech, například v § 15 můžeme zaznamenat, že muž i žena mají stejná práva a stejné povinnosti. Dále v § 16 odst. 1 je uvedeno, že o podstatných věcech rodiny založené jejich manželstvím rozhodují manželé vzájemnou dohodou. V odstavci druhém se zákonodárce zmiňuje o výkonu povolání a o změně místa zaměstnání, kdy žádný z manželů nepotřebuje souhlasu manžela druhého.

Zákon o právu rodinném vymezil zásadu obligatorního občanského sňatku, který musel být uzavřen před věcně a místně příslušným národním výborem, což vedlo k zjednodušení uzavírání manželství oproti předchozímu stavu.³⁹

Zásadní změny byly provedeny i v rámci právního poměru mezi rodiči a dětmi. Zanikl právní institut dětí nemanželských, čímž došlo k odstranění dosavadního rozlišování dětí podle původu, jak bylo zmíněno již v úvodu této kapitoly. Změnil se institut moci otcovské, kdy pouze otec mohl rozhodovat o volbě povolání nezletilého dítěte či spravovat jmění dítěte. Tento zákon nám rovněž přináší nový institut rovnocenného postavení obou rodičů, který je definován jako moc rodičovská, bez ohledu na to, zda jsou rodiče manžely.⁴⁰ Rodičovská moc je vymezena v ustanovení § 52 až § 62 zákona č. 265/1949 Sb., kde například v ustanovení § 53 je uvedeno: „*Rodičovská moc obsahuje zejména práva a*

³⁹ VESELÁ Renata; HRUŠÁKOVÁ Milana; PADRNOS Jaroslav; SCHELLE Karel; ŠTEFANCOVÁ Dagmar et al. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 205. s. 89–90. ISBN 80-86432-93-9.

⁴⁰ VESELÁ Renata; HRUŠÁKOVÁ Milana; PADRNOS Jaroslav; SCHELLE Karel; ŠTEFANCOVÁ Dagmar et al. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 205. s. 91. ISBN 80-86432-93-9.

*povinnosti rodičů řídit jednání dětí, zastupovat děti a spravovat jejich majetek.*⁴¹ Na principu tzv. zákonného majetkového společenství s možností smluvní modifikace byly upraveny majetkové vztahy mezi manžely.

V návaznosti na Zákon o právu rodinném byl krátce po vydání tohoto zákona vydán diskriminační zákon o uzavírání manželství s cizincem č. 59/1952 Sb. Podle tohoto zákona nebylo možné uzavřít manželství s osobou, která neměla československé státní občanství bez souhlasu ministra vnitra či orgánu jím pověřeného. Tento zákon byl zrušen teprve novým Zákonem o rodině v roce 1964.⁴²

K podstatným změnám v právním řádu došlo po vydání ústavy z roku 1960, kdy impulsem k rozsáhlým změnám bylo usnesení Ústředního výboru KSČ. Novela Zákonu o právu rodinném byla přijata s ohledem na uplatňovaný princip srozumitelnosti zákona pracujícímu lidu. Právní úprava majetkových vztahů mezi manžely byla začleněna do Občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. a dosavadní majetkové společenství se přeměnilo na bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Zákon o rodině byl publikován pod číslem 94/1963 Sb., přičemž se hlavní změny právní úpravy vztahů v manželství týkaly výchovy dětí. Z toho důvodu byla dosud vyčleněná právní úprava sociálně právní ochrany mládeže začleněna do Zákonu o rodině a významně se zesílila pravomoc národních výborů při společenské kontrole ochrany dětí.

Nově bylo možné uzavřít manželství mimo místnosti národního výboru a v cizině. Důležitou změnu můžeme zaznamenat v nahrazení dosavadního pojmu rodičovské moci termínem práva a povinnosti rodičů. Rozšířila se oprávnění národních výborů zasahovat do rodinných poměrů. Jako příklad můžeme uvést oprávnění napomínat nezletilého, jeho rodiče a občany, kteří narušují jeho řádnou výchovu. Podrobnější úpravu vnímáme v úpravě alimentálních otázek ve vztahu k rozvedeným manželům. Zde je nutno poznamenat, že vyživovací povinnost k rozvedenému manželovi byla omezena na dobu 5 let, s možností prodloužení

⁴¹ ČESKO. *Zákon č. 265 ze dne 7. prosince 1949, o právu rodinném. Online.* In: *Zákony pro lidi. 2010–2024.* Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-265>. [cit. 2024-02-08].

⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo.* 3. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 26. ISBN 80-210-3974-4.

ve výjimečných případech. Po roce 1989 byla již od počátku zavržena myšlenka recepce některého z evropských občanských zákoníků, jako BGB nebo ABGB, bez jakékoli racionální argumentace.⁴³

Rozsáhlé diskuse o novelizaci rodinného práva vyústily v roce 1998 v tzv. velkou novelu Zákona o rodině č. 91/1998 Sb. Reforma rodinného práva se dotkla i Občanského zákoníku, který byl podstatně novelizován, pokud jde o manželské majetkové právo. Institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů byl nahrazen institutem společného jmění manželů, kdy se jednalo o zákonný majetkový režim. Společné jmění manželů nově zahrnuje nejenom vlastnické vztahy, ale rovněž i závazky jednoho nebo obou manželů. Ochranu slabší strany zaznamenáváme v tom, že se podnikatelské aktivity jednoho z manželů staly součástí společného jmění manželů. V roce 2000 nabyl účinnosti Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., s čímž bylo spojeno přesunutí ustanovení týkající se sociálně-právní ochrany ze Zákona o rodině do tohoto zákona.⁴⁴

Aktuální právní úprava Občanského zákoníku nabyla účinnosti v roce 2014. Hladkým schválením parlamentu se návrh stal platným textem pod číslem 82/2012 Sb. Podle věcného záměru měl být návrh československého občanského zákoníku z roku 1937 východiskem pro zpracování osnovy nového Občanského zákoníku. Občanský zákoník skutečně obsahuje otisky osnovy z roku 1937, ale taktéž otisky Všeobecného zákoníku občanského z roku 1811. Občanský zákoník je ve značné míře i převzetím Občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. a Obchodního zákoníku. Vedle určitého příklonu k historické tradici smísené s rozsáhlou právní kontinuitou ve vztahu k naší předchozí právní úpravě vykračuje občanský zákoník i směrem k určité modernizaci. Do jisté míry bere v úvahu evropské unijní právo a návrhy principů smluvního práva evropské unie. Snaha o soulad s unijním právem

⁴³ ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; DAVID Ondřej; DEVEROVÁ Lenka et al. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I (§ 1 až 654)*. Online. Stav k 23. 09. 2023. In: ASPI. Wolters Kluwer, Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/search>. [paywall]. [cit. 24-02-18].

⁴⁴ VESELÁ Renata; HRUŠÁKOVÁ Milana; PADRNOS Jaroslav; SCHELLE Karel; ŠTEFANCOVÁ Dagmar et al. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 205. s. 110–111. ISBN 80-86432-93-9.

však patří mezi slabší a problematičtější místa kodifikace, která se spíše od unijního práva vzdaluje.⁴⁵

Občanský zákoník byl přijat ve snaze navrátit rodinné právo do práva občanského a tím navázat na české tradice a světové občanské právo. Rodinné právo mělo být do tohoto kodexu začleněno tak, jak tomu bylo před rokem 1949. Rodinné právo se stalo znovu nedílnou součástí obecného soukromého práva, tj. občanského práva.⁴⁶

Občanský zákoník zahrnuje výčet právních principů v úvodní partii kodexu, avšak jeho obsah vzbuzuje pochybnosti, zda se o právní principy jedná. Právní principy jsou v Občanském zákoníku obsaženy v § 3 odst. 2, kde je uvedeno právo na ochranu života, zdraví, svobody, cti, důstojnosti a soukromí, právo na ochranu rodiny, zákaz diskriminace a právo na ochranu vlastnictví. Tyto vyjmenované chráněné hodnoty se překrývají s obsahem Listiny základních práv a svobod.

Občanský zákoník má celkem 3081 paragrafů a skládá se z pěti částí:

1. Obecná část (§ 1– 654)
2. Rodinné právo (§ 655–975)
3. Absolutní majetková práva (§ 976–1720)
4. Relativní majetková práva (§ 1721–3014)
5. Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015–3081).

V poměrně rozsáhlé obecné části sleduje občanský zákoník německý vzor a naše socialistické kodifikace, což potvrzuje, že věcný záměr, který za základ deklaroval osnovu československého občanského zákoníku z roku 1937, byl jen velmi málo naplněn. Pro porovnání můžeme uvést německý občanský zákoník BGB, který má v obecné části 240 paragrafů. Oproti tomu obecná část v českém občanském zákoníku má 654 paragrafů. Prokazuje to značnou rozsáhlost českého občanského zákoníku. Německý občanský zákoník sice má obecnou část uspořádanou podobně jako náš občanský zákoník, avšak neobsahuje v úvodu

⁴⁵ ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; DAVID Ondřej; DEVEROVÁ Lenka et al. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I (§ 1 až 654)*. Online. Stav k 23. 09. 2023. In: ASPI. Wolters Kluwer, Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/search>. [paywall]. [cit. 24-02-18].

⁴⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 14. ISBN 978-80-7400-877-1.

žádná předběžná ustanovení, natož výčet zásad. Systematické řešení obecné části, se blíží BGB, odkud je rovněž čerpáno členění na hlavu o osobách, věcech, právních skutečnostech a důsledcích uplynutí lhůt. Zahraniční občanské zákoníky, jako italský nebo švýcarský občanský zákoník (10 úvodních ustanovení), obecnou část nemají. Podobně je na tom i španělský občanský zákoník, který má úvodní část stručnou, zabývající se otázkami aplikace ustanovení občanského zákoníku a pravidly mezinárodního práva soukromého. Za obecnou částí následují části zvláštní a ustanovení přechodná a závěrečná. V této míře je tedy systém členěn logicky a je dostatečně přehledný.

K nejvýznamnějším zásadám a rysům občanského zákoníku řadíme princip rovnosti, který je základním pilířem demokratické společnosti a právního státu, společně se zákazem diskriminace. Zákaz diskriminace je zřetelně formulován v § 3 odst. 2 písm. c) Občanského zákoníku. Se zákazem diskriminace souvisí ochrana slabší smluvní strany, kdy dochází k rozdílnému zacházení se stranami v rozdílné situaci. Zákaz diskriminace byl formulován již v rozsudku Soudního dvora EU Sermide (106/83, bod 28) před 30 lety. Dále je kladen důraz na autonomii vůle stran, což znamená vložení odpovědnosti za organizaci vztahů jednotlivce s okolím do jeho vlastních rukou. *„Dalším výrazným rysem kodifikace je potvrzení úlohy dobrých mravů, poctivosti a dobré víry.“*⁴⁷

Zařazení rodinného práva do současné právní úpravy Občanského zákoníku se stalo výrazným a novým prvkem oproti předchozí právní úpravě. Francouzský Code civil nebo německý BGB řeší manželsko-právní a rodinně-právní otázky, na třech nebo více místech, přičemž i u nás musíme pracovat s několika právními předpisy, respektive jejich částmi.⁴⁸

Občanský zákoník řadí rodinné právo hned za obecnou část jako část druhou. Občanský zákoník, na rozdíl od některých starších kodifikací, soustředí takřka celou úpravu rodinného práva do jedné části, včetně jeho majetkových prvků.

⁴⁷ ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; DAVID Ondřej; DEVEROVÁ Lenka et al. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I (§ 1 až 654)*. Online. Stav k 23. 09. 2023. In: ASPI. Wolters Kluwer, Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/search>. [paywall]. [cit. 24-02-18].

⁴⁸ ZUKLÍNOVÁ Michaela; ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; FLISCHER David et al. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4.

Například společné jmění manželů bylo upraveno v Občanském zákoníku v rámci ustanovení o vlastnictví a spoluvlastnictví, nikoli v Zákoně o rodině.

Zcela novými pojmy jsou v Občanském zákoníku v souvislosti s rodinným právem zejména „rodinná domácnost“, „obvyklé vybavení rodinné domácnosti“ a „rodinný závod“. ⁴⁹ Významnou změnu zaznamenáváme v komplexnosti manželského práva. Velká pozornost je věnována v rámci práv a povinností manželů manželskému majetkovému právu, manželskému bydlení a jeho ochraně, včetně ochrany před domácím násilím.

Rodinné právo je členěno na tři hlavy věnované manželství (hlava I), příbuzenství a švagrovství (hlava II) a poručenství a jiným formám péče o dítě (hlava III). Pro rodinné právo je důležitá výše zmíněná obecná část občanského zákoníku, která upravuje klíčové pojmy a instituce významné pro člověka, jeho rodinu a rodinný život, jako například pojem svéprávnost a osoba blízká. ⁵⁰

Třetí část Občanského zákoníku je věnována absolutním majetkovým právům a skládá se ze tří hlav. První hlava obsahuje tři úvodní ustanovení, druhá hlava je věnována věcným právům a třetí právu dědickému. Absolutní majetková práva jsou v občanském zákoníku vymezena jako práva působící vůči každému.

Čtvrtou částí jsou upraveny obligace. Část je nazvána "Relativní majetková práva". Tato část se člení na čtyři hlavy. První hlava rovněž obsahuje úvodní ustanovení o závazcích, druhá hlava je věnována závazkům z právních jednání, třetí hlava závazkům z deliktů a čtvrtá hlava závazkům z jiných právních důvodů (bezdůvodné obohacení, upotřebením věci pro jiného). Relativní majetková práva jsou v občanském zákoníku vymezena jako práva působící vůči určité osobě (osobám). Absolutní majetková práva zahrnují věcná práva a právo dědické. Tato

⁴⁹ ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; DAVID Ondřej; DEVEROVÁ Lenka et al. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I (§ 1 až 654)*. Online. Stav k 23. 09. 2023. In: ASPI. Wolters Kluwer, Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/search>. [paywall]. [cit. 24-02-18].

⁵⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 15. ISBN 978-80-7400-877-1.

práva mají účinky vůči třetím osobám a majetkový charakter. Relativní majetková práva zahrnují práva obligační.⁵¹

Nový Občanský zákoník po dvaceti letech přinesl do českého prostředí doplnění škály právních institucí, které jsou běžné všude, kde proběhl vývoj k moderní, svobodné a otevřené společnosti. Zároveň je však poznamenán i řadou negativních prvků, jako je přemíra nejasných pravidel, nepřesných formulací a systematických skoků. Nedostatky v Občanském zákoníku je třeba překlenout výkladem, případně novelizacemi. Nedostatky a vady kodexu vedou zejména k právní nejistotě, k omylům a nepochopení.⁵² Po svém přijetí byl Občanský zákoník vícekrát novelizován. Byla například přijata novela se snahou chránit tzv. dětské dlužníky v reakci na špatnou praxi (zákon č. 192/2021 Sb.), či novelizace o ochraně spotřebitele (zákon č. 374/2022 Sb.).

3 Vznik a trvání rodinné domácnosti manželů

Jak již bylo uvedeno v kapitole o rodinné domácnosti, rodinná domácnost vzniká uzavřením manželství a rozumíme jí společenství všech osob, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Minimálně ji tedy tvoří sami manželé, ale mohou ji tvořit i další osoby, zejména společné děti či rodiče manželů. Podmínkami vzniku rodinné domácnosti je tedy zákonným způsobem uzavřené manželství, trvalé soužití manželů a společné hospodaření. Společné hospodaření znamená, že členové domácnosti společně hospodaří se svými příjmy, nejsou přesně oddělovány finanční prostředky a nerozlišuje se, které věci v domácnosti smějí členové domácnosti užívat.^{53 54}

⁵¹ JOJKOVÁ, Dominika. *Závazky ze zaopatřovacích smluv – komparativní studie*. Online, diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta právnická, 2017. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/95034>. [cit. 2024-02-09].

⁵² ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; DAVID Ondřej; DEVEROVÁ Lenka et al. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I (§ 1 až 654)*. Online. Stav k 23.9.2023. In: ASPI. Wolters Kluwer, Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/search>. [paywall]. [cit. 24-02-18].

⁵³ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 125–126. ISBN 978-80-7502-146-8.

⁵⁴ TOMEŠOVÁ, Jana. *Rodinná domácnost manželů a její ochrana*. Online. Právní prostor, 06. 03. 2018, 23:00, © 1999–2024. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>. [cit. 2024-02-09].

Je zde několik možností, jak mohou manželé vést společnou rodinnou domácnost. Rodinná domácnost se může nacházet v nájemním bytě nebo domě, ve vlastním bydlení, které si manželé pořídili společně v rámci společného jmění manželů, či v podílovém spoluvlastnictví. Další možností je i vlastnictví nemovitosti jen jedním z manželů, který tuto nabyt ještě před vznikem manželství a je tedy v jeho výlučném vlastnictví. Rodinná domácnost se považuje za prostor, kde dochází k setkávání členů rodiny.⁵⁵

V současné době se oba manželé povětšinou podílejí na chodu rodinné domácnosti, ať už z hlediska vykonávání domácích prací, či zajišťování zdroje financí – výkon zaměstnání. Dochází tedy ke společnému hospodaření a právu disponovat se společným majetkem. Vznik rodinné domácnosti s sebou přináší množství osobních služeb, které jednotliví členové domácnosti musí vykonávat pro zachování tohoto společenství. Dále s sebou vznik této domácnosti přináší i nabývání, správu a pozbývání věcí, které tvoří rodinnou domácnost (k tomuto například § 698 Občanského zákoníku o obvyklém vybavení rodinné domácnosti).⁵⁶

Rodinná domácnost nevzniká, pokud se manželé dohodnou, že budou žít odděleně. Již v prvním oddílu o obecných ustanovení o právech a povinnostech manželů, tj. § 687 Občanského zákoníku, je vyjádřena povinnost manželů žít spolu. Pod touto povinností si však nelze představit pouhé bydlení v jednom domě nebo bytě. V praxi se může jednat o případ studentského manželství nebo víkendového manželství. Manželé mohou žít spolu i přesto, že spolu nebydlí každý den, protože nechtějí, nemohou nebo nemají dostatek finančních prostředků na založení rodinné domácnosti v samostatném domě nebo bytě.⁵⁷

⁵⁵DOUŠOVÁ, Jana. *Bydlení manželů dle nového občanského zákoníku*. Online. portál.POHODAcz. 3. 12. 2014, © 2022. Dostupné z: <https://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/novy-obcansky-zakonik/bydleni-manzelu-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku/>. [cit. 2024-02-09].

⁵⁶ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 125. ISBN 978-80-7502-146-8.

⁵⁷KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 108. ISBN 978-80-7400-877-1.

Pokud spolu tedy manželé bydlí v jednom obydlí a vedou rodinnou domácnost, jsou povinni s ohledem na zásadu solidarity sdílet navzájem se členy své rodiny zásadně stejnou životní úroveň.⁵⁸

Uspokojováním potřeb rodiny se v Občanském zákoníku věnuje § 690, kde je zakotvena povinnost manžela přispívat na potřeby rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má však stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.⁵⁹

Ustanovení § 690 nám rozvádí zásadu rovnosti manželů v tom smyslu, že povinnosti manželů při uspokojování potřeb rodiny jsou si kvalitativně rovny, avšak kvantitativně se odlišují podle výdělečných a majetkových možností každého z manželů. Od povinnosti přispívat na potřeby života rodiny a rodinné domácnosti musíme odlišovat povinnost manželů navzájem si poskytovat výživné, případně hradit výživné na děti. Za potřeby rodiny a rodinné domácnosti se považují náklady na bydlení, jako je nájem, opravy domu či bytu, náklady spojené s užíváním nemovitosti (plyn, voda, elektřina apod.), náklady spojené s provozem dopravního prostředku (osobní automobil), poplatek za telefon nebo koncesionářské poplatky za televizi, rádio apod.⁶⁰

Rodinná domácnost je umístěna tam, kde se manželé společně dohodli. Ustanovení § 692 Občanského zákoníku nám ukládá, že o záležitostech rodiny, včetně volby umístění rodinné domácnosti, případně domácnosti jednoho z manželů, ve které žijí další členové rodiny, především nezletilé děti, a o způsobu života, se mají manželé dohodnout. V případě, že se manželé nedohodnou, může soud na návrh jednoho z manželů nahradit svým rozhodnutím souhlas druhého manžela. Soud má však v těchto případech povinnost vést manžele k dohodě, kdy jim může nařídit setkání s mediátorem. Rozhodnutí soudu je však nezbytné, pokud

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ NOVOTNÁ, Věra. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právo a rodina*. 2014, roč. 16, č. 1, s. 3. ISSN 1212-866X.

⁶⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 142–143. ISBN 978-80-7502-146-8.

jeden z manželů z vážného důvodu nemůže projevít svou vůli, nebo bez vážného důvodu projevít svou vůli odmítá.⁶¹ Jedná se o zajištění právní ochrany rodiny, pokud se manželé v zásadních věcech neshodnou, ale také v případě prosazování určitého řešení jedním z manželů bez ohledu na stanovisko a situaci druhého manžela. Ke shodě manželů nedojde například v případě, že rodina žije společně v Praze, kde rovněž pracuje manžel a manželka se chce odstěhovat z Prahy zpět k matce na Moravu. Rozhodne se tedy i s dětmi na Moravu přestěhovat, což pro otce dětí znamená konec pravidelného kontaktu s dětmi a manželkou. V takovém případě lze toto jednání manželky považovat za nedovolené a soudní rozhodnutí je jediným možným obranným nástrojem manžela.⁶²

Přímo nevynutitelná je povinnost manžela uvedená v § 689 Občanského zákoníku, která se věnuje ochraně rodinného společenství tak, aby mohlo fungovat a plnit svůj účel v případě změny zaměstnání, či studia jedním z manželů. Tato povinnost je nově zakotvena v Občanském zákoníku, přičemž v přechodí právní úpravě ji nenalezneme. Jedná se o povinnost manžela, aby při volbě svých pracovních, studijních a podobných činností bral zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilých dětí, které žijí spolu s manželou v rodinné domácnosti, případně i na zájem dalších členů rodiny. Pokud by manžel nedbal povinnosti, kterou mu ukládá zákon a je vyjádřena ve výše zmíněném § 689 Občanského zákoníku, mohlo by mít jednání manžela přímý důsledek na funkci rodinného společenství.⁶³

Od pojmu rodinná domácnost je třeba odlišit pojem obydlí. Pojem obydlí nám občanský zákoník nedefinuje, avšak definici obydlí můžeme nalézt v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. v ustanovení § 133, kde je obydlí vymezeno následovně: „*Obydlím se rozumí dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství*

⁶¹ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. Online. In: *Zákony pro lidi. 2010–2024*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

⁶² NOVOTNÝ, Petr; IVÍČÍČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA, 2014. s. 47–48. ISBN 978-80-247-5167-2.

⁶³63 ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. Online. In: *Zákony pro lidi. 2010–2024*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

*k nim náležející.*⁶⁴ Podle § 743 odst. 1 Občanského zákoníku mají manželé obydli tam, kde mají rodinnou domácnost. Za obydli jsou tedy považovány prostory, kde je rodinná domácnost umístěna. Zpravidla se bude jednat o dům nebo byt, ale i jiné prostory (např. nebytový prostor, místnost, obytný vůz apod.).

V případě, že jeden z manželů žádá o přeložení rodinné domácnosti, měl by mu druhý manžel vyhovět. Příkladem jsou pracovní důvody. Proti přeložení rodinné domácnosti mohou převažovat důvody pro její zachování (§ 743 odst. 2).⁶⁵

3.1 Oddělené bydlení manželů

Právní úprava nám v § 691 Občanského zákoníku upravuje situaci, kdy spolu manželé nebudou tvořit rodinnou domácnost, to znamená, že spolu nebudou bydlet v jednom obydli, avšak budou splňovat povinnost žít spolu. Povinnost žít spolu nám ukládá zákon v § 687 odst. 2, občanský zákoník. Skutečnost, že manželství trvá, neznámá, že manželé musí mít rodinnou domácnost. Manželé mohou žít trvale odděleně, přičemž v takovém případě každý z manželů nese náklady na svou domácnost odděleně. Jedná se o důsledek, který má význam především v manželském majetkovém právu.⁶⁶

Výše uvedené se vztahuje na takovou situaci, kdy manželé spolu sice nebydlí, ale i nadále naplňují povinnost žít spolu, což znamená, že vytvářejí rodinné společenství, komunikují spolu, pomáhají si a podporují se. Zde je zdůrazněna jedna z hlavních zásad rodinného práva, a to povinnost manželů navzájem si pomáhat a podporovat se. Pokud tedy budou manželé žít odděleně, tak musí být zajištěna stejná životní úroveň všem členům rodiny. Jedná se o princip solidarity, který je spojen s hrazením nákladů na život rodiny finančně zajištěnějším manželem.⁶⁷ Významná bude tato skutečnost odděleného bydlení

⁶⁴64 ČESKO. *Zákon č. 40 ze dne ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník*. Online. In: Zákon pro lidi. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>. [cit. 2024-02-07].

⁶⁵65 ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: Zákon pro lidi. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

⁶⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 45. ISBN 978-80-7400-877-1.

⁶⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 144. ISBN 978-80-7502-146-8.

manželů zejména pro stanovení výživného rodičů k dětem, kde bude zohledněno, že povinný rodič bude přispívat i na náklady bydlení dítěte, či v případě vyživovací povinnosti mezi manžely. V případě, že by životní úroveň rodiny (hmotná i kulturní) nebyla srovnatelná, vzniklo by tím druhému z manželů právo na výživné podle § 697 Občanského zákoníku.⁶⁸

Oddělené bydlení manželů je dále upraveno v § 743 odst. 3 Občanského zákoníku, podle kterého se manželé na odděleném bydlení mohou dohodnout. I přesto, že manželé jednájí ve shodě, připisuje zákon takovému jednání manželů právní účinky opuštění rodinné domácnosti.⁶⁹ K opuštění rodinné domácnosti viz. kapitola následující.

3.2 Faktická odluka manželů

Zcela nově nám Občanský zákoník upravuje tzv. faktickou odluku manželů v § 691 odst. 2. O odluce hovoříme tehdy, pokud spolu manželé nežijí, ani netvoří manželské či rodinné společenství. V tomto případě alespoň jeden z manželů manželské společenství obnovit nechce. Manželé mohou nadále vést rodinnou domácnost a bydlet spolu v jednom obydlí, avšak již nesplňují zásadu žít spolu. Faktickou odluku lze považovat za mezičlánek před rozvodem manželství, jako legitimního řešení rozvratu manželství. Nelze nutit manžele, aby za všech okolností dodržovali zásadu žít spolu i přesto, že již spolu nekomunikují, nepodporují se, nepomáhají si nebo dojde k porušení manželských povinností, většinou ze strany opouštěného manžela. K faktické odluce manželů může dojít například z důvodu porušení povinnosti být si věrni, v případě domácího násilí, závislosti na alkoholu jedním z manželů apod.⁷⁰

Zákonodárce v tomto ustanovení vyjádřil zásadu, že ten, kdo opustí rodinnou domácnost bez důvodu zvláštního zřetele hodného, a odmítá se vrátit, je povinen

⁶⁸ KINDL, Milan; ROZEHNAL Aleš; ERTL Zdeněk; FORMANOVÁ Nikola; KINDLOVÁ Michaela et al. *Občanský zákoník: Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. s. 433–434. ISBN 978-80-7380-742-9.

⁶⁹69 ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

⁷⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 45. ISBN 978-80-7400-877-1.

přispívat na náklady rodinné domácnosti. Předpokladem pro uplatnění tohoto nároku je, že v rodinné domácnosti žije s jedním z manželů společné dítě manželů, bez ohledu na to, zda je zletilé či nikoli, a ke kterému mají oba vyživovací povinnost. Druhou možností je, že v rodinné domácnosti žije nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, a které je svěřeno do péče manželů nebo jen jednoho z nich. V tomto případě se bude jednat například o děti svěřené do pěstounské péče, nebo o nezletilé dítě, jehož rodičem je jen jeden z manželů. Tato povinnost přispívat na náklady rodinné domácnosti bude trvat po dobu, kdy trvá manželova vyživovací povinnost vůči dítěti, případně dokud nenabude plné svéprávnosti.⁷¹

Důvod opuštění rodinné domácnosti soud posoudí podle zásad slušnosti a dobrých mravů. Zákonná úprava cílí na situace, kdy k rozpadu partnerského vztahu dochází z důvodu selhání jednoho z manželů, jako je porušení manželských povinností. Toto selhání v podobě opuštění rodinné domácnosti následně posuzuje soud. Pokud by soud shledal, že k opuštění rodinné domácnosti má manžel důvod zvláštního zřetele hodný, tak manželovi nevznikne povinnost přispívat na rodinnou domácnost. Jako příklad lze uvést situaci, kdy manželka žijící s dětmi v rodinné domácnosti a finančně zajištěným manželem si našla přítele, přičemž manželovi byla opakovaně nevěrná. Manžel se rozhodl situaci řešit rozvodem a z rodinné domácnosti odešel. Vzhledem k tomu, že manželka udržovala mimomanželský vztah s jiným mužem a porušila povinnost věrnosti, nebylo by v souladu s dobrými mravy, aby manžel, který rozpad domácnosti nezavinil svým morálním selháním, přispíval na rodinnou domácnost a uspokojoval tak nárok na finanční plnění pro manželku.⁷²

Považuji toto ustanovení § 691 odst. 2 Občanského zákoníku jako prevenční ustanovení, které bude působit ve prospěch zachování rodiny, jelikož bude rozložen ekonomický tlak při rozpadu rodiny na oba manžele rovnocenně.

V rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 227/2004 ze dne 08. 06. 2004 vyslovil nejvyšší soud názor, že trvalým opuštěním společné domácnosti (podle

⁷¹ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 144–145. ISBN 978-80-7502-146-8.

⁷² NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA, 2014. s. 47–48. ISBN 978-80-247-5167-2.

dřívější právní úpravy Zákona o rodině č. 94/1963 Sb.) je obecně jednání vedené s úmyslem domácnost zrušit a již neobnovit. V rámci manželství se jedná o takové jednání, kdy za trvání manželství jeden z manželů byt opustí, přičemž lze dovodit, že tak učinil s úmyslem se již nevrátit a neobnovit manželské soužití. Pouhé opuštění bytu (odstěhování svršků, případně i odhlášení se z trvalého pobytu) přitom pro závěr, že jde o trvalé opuštění společné domácnosti nepostačuje. Trvalé opuštění společné domácnosti je nejen úkonem faktickým, nýbrž i úkonem právním, z toho důvodu se musí rovněž jednat o svobodný projev vůle manžela, který domácnost opouští.⁷³

Následky faktické odluky se mohou projevit v neuplatnění ustanovení § 694 odst. 2 Občanského zákoníku, které stanoví, že právní jednání v ostatních záležitostech rodiny zavazuje i druhého manžela společně a nerozdílně. To neplatí, pokud jeden z manželů opustil rodinnou domácnost bez zvláštního důvodu a odmítá se vrátit. Dále v případě, že manžel opustil rodinnou domácnost, není podle § 699 odst. 2 Občanského zákoníku druhý manžel povinen vydat věc náležející do výlučného vlastnictví manžela, pokud se jedná o věc, která je součástí obvyklého vybavení domácnost a je nezbytná pro nezletilé dítě, žijící v rodinné domácnosti.⁷⁴

V rámci opuštění rodinné domácnosti jedním z manželů, postrádám v občanském zákoníku úpravu povinnosti přispívat na rodinnou domácnost v případě, že manžel opustí rodinnou domácnost s nezletilým dítětem, z důvodu domácího násilí v rodině, či jiného významného důvodu, jako je závislost na drogách druhého manžela apod., a rodinná domácnost se tudíž přesune do nově vytvořené domácnosti manžela a dítěte. Zákon nám upravuje, že povinnost přispívat na náklady rodinné domácnosti s odkazem na § 691 Občanského zákoníku má manžel, který opustí rodinnou domácnost a nemá k tomu důvod zvláštního zřetele hodného. Pokud se tedy jeden z manželů dopustí domácího

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 08. 06. 2004, sp. zn. Cdo 227/2004. Online. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E3C0C81DFD4162D8C1257A4E006A83DE?openDocument&Highlight=0,null. [cit. 2024-02-09].

⁷⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 126. ISBN 978-80-7502-146-8.

násilí na druhém manželovi a neopustí rodinnou domácnost, nemusí přispívat na náklady rodinné domácnosti. Podle zákonné úpravy by manžel, který opustil rodinnou domácnost společně s dítětem, například z důvodu domácího násilí, neměl nárok na příspěvek na náklady rodinné domácnosti od manžela, který ji neopustil, ale vyvolal rozhodnutí druhého manžela s dítětem odejít. Narážíme na rozpor se zásadou ochrany slabší strany, kdy v tomto případě je slabší stranou nezletilé dítě a manžel, který opustil rodinnou domácnost. Nezletilé dítě musí požívat zvýšené ochrany v rámci zásady jednání v nejlepším zájmu dítěte, která rozvíjí zásadu ochrany slabší strany.

Nabízí se de lege ferenda novelizovat úpravu těchto vztahů mezi manžely takovým způsobem, aby manžel, který přesun rodinné domácnosti druhého manžela s dětmi zavinil, byl nucen přispívat na náklady rodinné domácnosti. Tato úprava vztahů mezi manžely, by mohla sloužit jako preventivní či sankční opatření pro manžela, který porušil manželské povinnosti a donutil druhého manžela opustit rodinnou domácnost, čímž došlo k zániku rodinné domácnosti.

3.3 Zánik rodinné domácnosti

Zánik rodinné domácnosti nastává v případě, že nebudou naplněny předpoklady její existence. K zániku rodinné domácnosti dochází v okamžiku zániku manželství, neboť tím zanikne jeden z pojmových znaků rodinné domácnosti. Dále v případě dohody manželů o odděleném bydlení nebo na základě opuštění domácnosti jedním z manželů. Manželství zaniká rozvodem, smrtí jednoho z manželů či prohlášením manželství za neplatné. Rodinnou domácnost lze znovu obnovit na základě dohody obou manželů nezávisle na tom, zda důvodem zániku bylo trvalé opuštění rodinné domácnosti nebo dohoda manželů o trvale odděleném bydlení. Rodinná domácnost se obnoví včetně všech

právních následků její existence. Pokud by zanikla rozvodem manželům, tak lze rodinnou domácnost manželů obnovit pouze opětovným uzavřením sňatku.^{75 76}

Zánik rodinné domácnosti vede k právním následkům. Následkem opuštění rodinné domácnosti jedním z manželů podle § 691 odst. 2 Občanského zákoníku je přispívání na náklady rodinné domácnosti, jak bylo přiblíženo v kapitole přechází o faktické odluce manželů. Pokud zanikne rodinná domácnost opuštěním rodinné domácnosti manželem, uplatní se následek podle § 699 odst. 1 Občanského zákoníku, který se vztahuje na vrácení věcí, které patří do obvyklého vybavení domácnosti jejichž majitelem je manžel, který rodinnou domácnost opustil. Pokud věci náleží manželům společně dojde k rozdělení rovným dílem mezi oba manžele, pokud to povaha věci umožňuje. K vrácení věcí nedojde, pokud tyto věci patří do obvyklého vybavení domácnosti potřebuje manžel, zejména s ohledem na společné nezletilé děti manželů. V případě, že rodinná domácnost zanikla zánikem manželství smrtí druhého manžela a manželé měli společné nájemní právo k nemovité věci, v níž se nacházela rodinná domácnost, aplikuje se § 766 odst. 1 Občanského zákoníku. Nájemcem bytu po smrti manžela zůstane pozůstalý manžel. Obdobně se toto ustanovení použije i v případě, že jeden z manželů opustí rodinnou domácnost s úmyslem nevrátit se.⁷⁷

4 Obecně k pojmům základní a obvyklé vybavení rodinné domácnosti

Termíny základní vybavení rodinné domácnosti a obvyklé vybavení rodinné domácnosti jsou termíny používané v rodinném právu v souvislosti s právy a povinnostmi manželů. Účel těchto pojmů je společný, avšak smysl se v rámci Občanského zákoníku odlišuje pro jejich odlišný význam.

⁷⁵ *Rodinná domácnost*. Online. In: Iurum wiki. Stránka byla naposledy editována 2. 1. 2019 v 23:25. Dostupné z: http://wiki.iurium.cz/w/Rodinn%C3%A1_dom%C3%A1cnost#Z.C3.A1nik_rodinn.C3.A9_dom.C3.A1cnosti. [cit. 24-02-14].

⁷⁶ TOMĚŠOVÁ, Jana. *Rodinná domácnost manželů a její ochrana*. Online. Právní prostor, 06. 03. 2018, 23:00, © 1999–2024. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>. [cit. 2024-02-09].

⁷⁷ ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

Oba tyto pojmy jsou používány ve vazbě na obecné zásady rodinného práva, tj. princip vzájemné pomoci a ochrany slabší strany (solidarita) a chrání toho z manželů, který se v důsledku manželství dostal nebo může dostat do nepříznivé životní situace, jako je opuštění rodinné domácnosti jedním z manželů či smrt manžela. Zákon tímto nepřímou poskytuje ochranu rodině jako celku (společným dětem manželů, dětem svěřeným do péče apod.). V obou případech se jedná o soubor movitých věcí jejichž vlastnictví, respektive spoluvlastnictví (v rámci společného jmění manželů), je irelevantní. Vlastníkem movité věci tak mohl být výlučně manžel, který opustil rodinnou domácnost. Jedná se o kogentní právní úpravu, která nedovoluje odchýlení se od právní úpravy předmanželskou smlouvou, manželskou smlouvou či dědickou smlouvou.⁷⁸

4.1 Základní vybavení rodinné domácnosti

S termínem základní vybavení rodinné domácnosti se v Občanském zákoníku setkáváme v části třetí o absolutních majetkových právech v hlavě třetí, která se věnuje dědickému právu, konkrétně v § 1667.

Občanský zákoník definuje pojem základního vybavení rodinné domácnosti v ustanovení § 1667 takto: „*Pozůstalý manžel nabývá vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem. To neplatí, pokud pozůstalý manžel bez vážných důvodů nesdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost.*“⁷⁹

Základní vybavení rodinné domácnosti je užším termínem oproti obvyklému vybavení rodinné domácnosti a uplatní se v rámci pozůstalostního práva manžela k věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti. Může být tvořeno souborem movitých věcí jako je pračka, postel, ložní prádlo, stůl, židle apod. Pozůstalý manžel nabývá vlastnické právo k těmto věcem ex lege.⁸⁰ Jak vyplývá

⁷⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 44. ISBN 978-80-7400-877-1.

⁷⁹ ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89> [cit. 2024-02-07].

⁸⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 44. ISBN 978-80-7400-877-1.

z § 1667 Občanského zákoníku, vlastnické právo k movitým věcem však manžel nenabývá, pokud nesdílel se zemřelým manželem rodinnou domácnost bez vážných důvodů.

4.2 Obvyklé vybavení rodinné domácnosti

Termín obvyklé vybavení rodinné domácnosti je novým pojmem, který byl zákonodárcem zařazen do Občanského zákoníku č. 82/2012 Sb., přičemž tento pojem nalezneme v části druhé, o rodinném právu, v hlavě první dílu čtvrtém, o právech a povinnostech manželů. Jedná se o institut majetkového manželského práva, který je nadřazený institutu společného jmění manželů (§ 3038). V předchozích právních předpisech se s tímto pojmem nesetkáváme. Úprava obvyklého vybavení rodinné domácnosti byla do rodinného práva zařazena z důvodu posílení ochrany rodiny jako celku, ale také ochrany ekonomicky slabšího manžela. Začlenění tohoto institutu rodinného práva do Občanského zákoníku navazuje na obecnou zásadu rodinné solidarity. Jedná se o širší termín než základní vybavení rodinné domácnosti, jehož zákonnou úpravu nalezneme v § 698 a § 699 Občanského zákoníku. Jeho účelem je zajistit dobré fungování rodiny, rodinné domácnosti a rodinného života.

Podstatná změna právní úpravy spočívá v tom, že věci tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti nejsou součástí společného jmění manželů. Vyloučení ze společného jmění manželů vyplývá z § 3038 Občanského zákoníku, podle kterého věci tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti přestaly být ke dni 1. 1. 2014 součástí společného jmění manželů.⁸¹

V ustanovení § 698 odst. 1 Občanského zákoníku je obvyklé vybavení rodinné domácnosti vyjádřeno takto: „*Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a*

⁸¹ PETROV, Jan; BERAN Vladimír; VÝTISK Michal; BAJER Jan; BALARIN Jan et al. *Občanský zákoník: Komentář*. Beckova edice komentované zákony. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 725. ISBN 978-80-7400-653-1.

*jejích členů, přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich.*⁸²

Je třeba zdůraznit, že není rozhodné výlučné vlastnictví jednoho z manželů k těmto věcem nebo zda tyto věci původně náležely do společného jmění manželů. Zakotvení tohoto institutu do rodinného práva jako obecného principu ochrany rodiny či slabšího manžela, může být mnohými vnímáno jako omezení výlučného vlastnictví jednoho z manželů. Pokud s manžely žije v rodinné domácnosti nezletilé dítě, považuje se za obvyklé vybavení rodinné domácnosti i všechno to, co nezbytně potřebuje toto nezletilé dítě.

V současné době již soudní judikatura a praxe vymezily okruh věcí, které lze zařadit do obvyklého vybavení rodinné domácnosti. Do kategorie obvyklého vybavení rodinné domácnosti bude patřit vybavení domácnosti, které slouží základním třem potřebám rodiny, kterými jsou jídlo, ošacení a odpočinek, respektive spánek. K potřebě jídla zařazujeme ledničku, konvici na vaření, sporák, základní židle, stůl apod., k potřebě ošacení – skříň, pračka, žehlička a k potřebě odpočinku – postel, ložní prádlo. Základním vodítkem pro určení, zda určitá věc patří do obvyklého vybavení rodinné domácnosti je její faktické využívání a jakému účelu slouží. Vše se posuzuje s ohledem na potřeby osob tvořících rodinnou domácnost, zejména nezletilých dětí. Soudy vycházejí především z konkrétních situací, přičemž názory soudů se různí například v rámci potřeby televizoru nebo počítače.⁸³

V tomto smyslu je zajímavé usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 180/2003 ze dne 26. února 2004 zda lze televizor považovat za obvyklé vybavení domácnosti. Nejvyšší soud v tomto usnesení dospěl k právnímu názoru, že pokud určité věci tvoří i typické vybavení domácnosti (například televizor, sedací souprava apod.), tak to ještě nutně neznamená, že jsou věcmi nezbytně potřebnými. Měřítko nezbytnosti se neodvívá pouze od četnosti a způsobu užívání

⁸² ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

⁸³ ČERVENÁ, Zuzana. *Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 698*. Online. DU.cz, 13. 07. 2014, © 1997–2024. Dostupné z: <https://www.du.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-698-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCojFp1Dm8UbVb0kSo2HfaaghueRw4w/>. [cit. 24-02-18].

určité věci, nýbrž má základ v úvaze, zda je možné po manželovi požadovat, aby se při uspokojování základních životních potřeb svých a své rodiny bez uvedených věcí obešel či užíval věci na kvalitativně nižší úrovni.⁸⁴

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří majetkové hodnoty, které jsou vždy kladné, jelikož se jedná pouze o aktiva a není rozhodné, zda jsou nebo nejsou součástí majetkového společenství. Obvyklé vybavení rodinné domácnosti bude existovat bez ohledu na společné jmění manželů.

Pokud manželé nic nenabyli a nemají nic, co by jim náleželo, tak obvyklé vybavení rodinné domácnosti nemusí jako majetkový soubor vůbec existovat. V tomto kontextu se může jednat o situaci, kdy novomanželé bydlí u rodičů v jejich rodinné domácnosti.⁸⁵

Vyčlenění obvyklého vybavení rodinné domácnosti má zásadní význam v případě dispozice s těmito movitými věcmi. V předchozí právní úpravě mohla být obvyklá správa majetku vykonávána každým z manželů, aniž by se vyžadoval souhlas druhého manžela. V aktuálně platném Občanském zákoníku je souhlas druhého manžela třeba, pokud bude chtít například jeden z manželů prodat majetek patřící k obvyklému vybavení rodinné domácnosti či tento majetek směniti za jiné věci.⁸⁶ Pokud nebyl souhlas druhým manželem dán, má druhý manžel právo dovolat se neplatnosti takového jednání podle § 586 odst. 2 Občanského zákoníku. Zákon výslovně stanoví výjimku, že souhlasu druhého manžela k nakládání s věcí není třeba, pokud se jedná o věc zanedbatelné hodnoty. Hodnotu věci občanský zákoník neurčuje, tudíž zanedbatelnost je třeba posuzovat ve vazbě na konkrétní majetkové poměry manželů a rodiny. Jedná se o relativně neurčitou hypotézu, která se upřesňuje vždy jen skutkovými závěry ve vazbě na

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 02. 2004, sp. zn. 20 Cdo 180/2003. Online. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E0AECA050141C5DCC1257A4E0068F2EF?openDocument&Highlight=0,null. [cit. 24-02-18].

⁸⁵ ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; DAVID Ondřej; DEVEROVÁ Lenka et al. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I (§ 1 až 654)*. Online. Stav k 23. 09. 2023. In: ASPI. Wolters Kluwer, Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/search>. [paywall]. [cit. 24-02-18].

⁸⁶ OLEJAROVÁ, Žaneta. Majetkové poměry manželů od 01. 01. 2014 podle nového občanského zákoníku. *Právo a rodina*. 2013, roč. 15. č. 7, s. 13. ISSN 1212-866X.

konkrétní případ. V otázce hodnoty věci se neposuzuje její hodnota finanční, nýbrž se přihlíží k jejímu významu při uspokojování potřeb rodiny, které slouží.⁸⁷

Právní úprava obvyklého vybavení rodinné domácnosti je kogentní, což znamená, že režim těchto movitých věcí nelze smluvně modifikovat či vyloučit, ať už před uzavřením manželství nebo v jeho průběhu. Manželé se tedy nemohou dohodnout na tom, co je nebo není jeho součástí.⁸⁸

Zákon opravňuje manžela, který opustí rodinnou domácnost v úmyslu učinit tak trvale a odmítá se vrátit, žádat aby mu druhý manžel vydal věc nebo věci v jeho výlučném vlastnictví, které jsou součástí obvyklého vybavení domácnosti. Ostatní věci, které manželům náleží společně si manželé rozdělí rovným dílem podle zásad majetkového práva. Postup při vypořádání věcí, tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti, je vymezen v § 699 odst. 1 Občanského zákoníku.

Shodný princip fungoval i v předchozí právní úpravě. Nově však přibyl o hledisko nezletilých dětí, k jejichž zájmu je třeba přihlížet, přičemž není rozhodné, zda se jedná o společné dítě manželů nebo pouze jednoho z manželů. Rozhodné je, zda toto dítě žije v rodinné domácnosti o jejíž vybavení by se manželé měli dělit, a jestli konkrétní věc potřebuje a využívá.⁸⁹ Pravidla uvedená v § 699 odst. 1 Občanského zákoníku se nepoužijí, jestliže opuštěný manžel potřebuje věci tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti, zejména také pro společné nezletilé dítě manželů nebo pro nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti a bylo svěřeno do společné péče manželů a v rodinné domácnosti zůstalo. V takovém případě má přednost zájem rodinné domácnosti s nezletilým dítětem, kterému věc také slouží, před požadavkem manžela, aby mu byla vydána věc, patřící do jeho výlučného vlastnictví.⁹⁰

⁸⁷ PETROV, Jan; BERAN Vladimír; VÝTISK Michal; BAJER Jan; BALARIN Jan et al. *Občanský zákoník: Komentář*. Beckova edice komentované zákony. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 725. ISBN 978-80-7400-653-1.

⁸⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 44. ISBN 978-80-7400-877-1.

⁸⁹ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA, 2014. s. 51–52. ISBN 978-80-247-5167-2.

⁹⁰ ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

5 Ochrana rodinné domácnosti za trvání manželství

Občanský zákoník vymezuje právní poměry manželů ve vztahu k jejich společnému obydlí, ale také poskytuje zvýšenou ochranu manžela, který nemá podle § 747 Občanského zákoníku právo s domem nebo bytem, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, nakládat.⁹¹

Ustanovení § 747 odst. 1 Občanského zákoníku stanoví, že se musí manžel, který má právo nakládat s nemovitou věcí, v níž se nachází rodinná domácnost, zdržet všeho a předejít všemu, čím by mohl bydlení omezit nebo ohrozit. Bez souhlasu manžela zejména nesmí byt nebo dům zcizit nebo zřídit právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny. To neplatí, pokud manžel zajistí rodině a druhému manželovi po všech stránkách obdobné bydlení s bydlením dosavadním.⁹²

Jedná se o standardní ochranné ustanovení, které ve své výslovné zákonné podobě dosud scházelo.⁹³ Ochranu rodinné domácnosti a ochranu bydlení nám zákon nadřazuje nad ochranu vlastnického práva. Ochrana je zde rozšířena nejen na rodinnou domácnost manželů (oproti ustanovení § 744), ale také na rodinnou domácnost rodiny, kam se řadí zejména společné nezletilé děti manželů. Pokud je tedy výlučným vlastníkem nebo nositelem jiného práva k nemovitosti výlučně jen jeden z manželů je ochrana rodinné domácnosti rodiny nebo manželů poskytována tak, jako kdyby nemovitost či byt patřily do společného jmění manželů.

Toto ustanovení zřejmě záměrně rozlišuje rodinnou domácnost rodiny a rodinnou domácnost manželů. Ochrana rodinné domácnosti a rodinného obydlí by byla neefektivní, kdyby byla podmíněna společným soužitím manželů. V případě, že by manžel opustil rodinnou domácnost, mohl by tedy se svou nemovitou věcí nakládat podle svého uvážení bez omezení, v důsledku čehož by

⁹¹ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 181. ISBN 978-80-7502-146-8.

⁹² ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi. 2010–2024*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

⁹³ NEČAS, Petr a POSPÍŠIL, Jiří. *Důvodová zpráva*. Online, PDF. [Obcanskyzakonik.justice.cz](http://obcanskyzakonik.justice.cz). 03. 02. 2012. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 24-02-19].

došlo k ohrožení druhého manžela a společných nezletilých dětí, které žijí v rodinné domácnosti rodiny. Proto pokud manžel, který je výlučným vlastníkem nemovité věci, opustí rodinnou domácnost, nemůže s touto věcí neomezeně nakládat. Za rodinnou domácnost rodiny se považují zejména děti manželů, ne však již další příbuzní. Manžel, který zůstal v domě nebo bytě (rodinné domácnosti), jež je ve výhradním vlastnictví druhého manžela společně s nezletilými dětmi, bude stále požívat ochrany podle § 747 odst. 1 Občanského zákoníku, ačkoli by se již nejednalo o rodinnou domácnost manželů.⁹⁴

Jestliže by manžel naložil s nemovitou věcí, ve které se nachází rodinná domácnost rodiny nebo manželů bez souhlasu druhého manžela, mohl by se druhý manžel dovolat neplatnosti takového právního jednání podle § 747 odst. 2 Občanského zákoníku. Souhlas manžela musí být učiněn v písemné formě, což manželům rovněž ukládá zákon v § 749 Občanského zákoníku. Kdyby došlo k soudnímu sporu mezi manžely, kde by se manžel dovolával neplatnosti právního jednání druhého manžela, musel by manžel předložit, že měl k dispozici písemný souhlas druhého manžela s domem nebo bytem nakládat. Bez předložení požadované listiny v rámci dokazování bude právní jednání považováno za neplatné. Právní jednání se však považuje za platné, pokud se druhý manžel neplatnosti nedovolal podle § 586 odst. 2 Občanského zákoníku.⁹⁵

Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 252/2021 ze dne 16. 3. 2022 se může druhý manžel podle § 747 Občanského zákoníku domáhat ochrany proti jednání nakládajícího manžela, které může znemožnit nebo ohrozit bydlení manželů nebo rodiny v obydlí jako prostoru jejich soukromé sféry. V rámci ochrany obydlí, v němž se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, je nutné přistoupit k širšímu výkladu tak, že ochrana se může vztahovat nejenom na vlastní dům jako stavbu a na pozemek, na němž se dům nachází, ale i na pozemek k domu přiléhající, tvoří-li s ním jeden funkční celek za účelem bydlení. Tímto

⁹⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 181–182. ISBN 978-80-7502-146-8.

⁹⁵ KINDL, Milan; ROZEHNAL Aleš; ERTL Zdeněk; FORMANOVÁ Nikola; KINDLOVÁ Michaela et al. *Občanský zákoník: Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. s. 484–486. ISBN 978-80-7380-742-9.

pozemkem může být mimo jiné i pozemek zajišťující přístup k domu nebo pozemek, jenž je přilehlou oplocenou zahradou.⁹⁶

Podle doporučení Rady Evropy – Recommendation No. R (81) 15 of the committee of ministers to member states on the rights of spouses relating to the occupation of the family home and the use of the household contents, každé právní jednání, které by mohlo přímo poškodit právo druhého manžela užívat obydlí, musí být učiněno se souhlasem druhého z manželů.⁹⁷

V případě převodu vlastnického práva k nemovitosti jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela je třeba zabývat se otázkou kolize ochrany rodinné domácnosti a rodiny a ochrany nabyvatele nemovitosti, který nabyl nemovitost v dobré víře. Ochrana nabyvatele se věnuje ustanovení § 984 Občanského zákoníku. Tedy zda je v tomto případě více chráněn oprávněný nabyvatel, nebo dotčený manžel, bez jehož souhlasu byla nemovitost převedena. Dotčený manžel by se úspěšně dovolal neplatnosti převodu domu nebo bytu, ve kterém se nachází rodinná domácnost, s ohledem na zásadu zvláštní zákonné ochrany rodiny a manželství.⁹⁸

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 3017/2019 zde dne 2. 6. 2020 potvrdil, že výše uvedená ochrana rodinné domácnosti má přednost i před ochrannou dobré víry třetí osoby, která jedná pouze s jedním z manželů, který je v katastru nemovitostí zapsán jako výlučný vlastník předmětné nemovitosti. Do katastru nemovitostí se nezapisuje samotná rodinná domácnost, proto se žádná třetí osoba nemůže domáhat ochrany s odkazem na dobrou víru v zápis v katastru nemovitostí (tzv. zásadu materiální publicity). Nabyvatel by tedy měl vždy vyžadovat i prohlášení druhého z manželů, že s předmětným právním jednáním

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 03. 2022, sp. zn. 21 Cdo 252/2021. Online. dostupné online z: https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=54&id_article=263856&csum=480a9b57. [cit. 24-02-19].

⁹⁷ *Rec (81)15 16/10/1981 on the rights of spouses relating to the occupation of the family home and the use of the household contents*. Online. Council of Europe Portal. © Council of Europe 2019. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804d01b8. [cit. 24-02-19].

⁹⁸ TOMEŠOVÁ, Jana. *Rodinná domácnost manželů a její ochrana*. Online. Právní prostor, 06. 03. 2018, © 1999–2024. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>. [cit. 2024-02-09].

ve vztahu k nemovitosti (např. prodej či zastavení) souhlasí. V opačném případě se tato druhá strana vystavuje riziku, že druhý z manželů může následně právní jednání napadnout jako neplatné, pokud se v předmětné nemovitosti nachází rodinná domácnost.⁹⁹

„Manželé mohou aplikaci ustanovení § 747 občanského zákoníku vyloučit dohodou, která však nikdy nesmí zhoršit postavení nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, a které žije v rodinné domácnosti s manžely, vůči kterému mají vyživovací povinnost, popřípadě nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a bylo svěřeno do společné péče manželů nebo jednoho z nich. Dohoda manželů musí být v písemné formě.“¹⁰⁰

Ochrana rodinné domácnosti a obydlí rodiny je podle ustanovení § 748 Občanského zákoníku zaručena i za předpokladu, že mají manželé společné nájemní právo k domu nebo bytu, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, nebo pokud nájemní právo svědčí pouze jednomu z manželů. K ohrožení bydlení by mohlo dojít v případě, že by manžel ukončil nájem nebo by došlo k omezení jiným právem. I v tomto případě zákon upravuje v § 748 odst. 2 Občanského zákoníku, že jednání manžela bez souhlasu druhého manžela je relativně neplatné. Právní jednání se považuje za platné, pokud se jeho neplatnosti oprávněný manžel nedovolá.¹⁰¹

Při uzavření manželství vznikne právo bydlení druhému manželovi, který není výhradním vlastníkem bytu nebo domu. V Občanském zákoníku se s právem bydlení setkáváme v § 744. Ustanovení § 744 Občanského zákoníku se týká obydlí (dům nebo byt), kde je na základě dohody manželů vedena rodinná domácnost, avšak výhradní právo k domu nebo bytu svědčí pouze jednomu z manželů. V zájmu ochrany druhého manžela tedy vznikne uzavřením manželství právo bydlení druhému manželovi k domu nebo bytu, kde se nachází rodinná

⁹⁹ KASL, Jakub. *Nejvyšší soud potvrdil, že ochrana rodinné domácnosti je na prvním místě*. Online. Bnt attorneys in CEE, 27. 10. 2020. Dostupné z: <https://bnt.eu/cs/pravni-novinky/nejvyssi-soud-potvrdil-ze-ochrana-rodinne-domacnosti-je-na-prvnim-miste/>. [cit. 24-02-19].

¹⁰⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD Ondřej; BRUNCKO Stanislav; BRYXOVÁ Vendula; DANIŠ Dalibor et al. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 182. ISBN 978-80-7502-146-8.

¹⁰¹ KINDL, Milan; ROZEHNAL Aleš; ERTL Zdeněk; FORMANOVÁ Nikola; KINDLOVÁ Michaela et al. *Občanský zákoník: Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. s. 485. ISBN 978-80-7380-742-9.

domácnost. K zániku práva bydlení manžela dojde, pokud manžel, kterému toto právo vzniklo, opustí rodinnou domácnost. Trvání práva bydlení není spjato s trváním manželstvím, ale s faktickým stavem vedení rodinné domácnosti. Pokud by došlo k opuštění rodinné domácnosti manželem, který má výhradní právo k bytu nebo domu, právo druhého manžela tím nezaniká. Manžel, jenž má k prostoru výhradní právo se tedy nemůže domáhat vyklizení takového prostoru. Jiná situace nastává, pokud dojde k rozvodu manželství. V tomto případě se může manžel, který má výhradní právo, domáhat vystěhování druhého manžela. Z tohoto je možná výjimka, pokud manžel, který rodinnou domácnost neopustil pečuje o nezletilé dítě. O výjimce rozhoduje soud, který může zřídit právo odpovídající věcnému břemeni bydlení, které může trvat nejdéle do doby, kdy je nezletilé dítě schopno se samo žít.¹⁰²

„Podobná úprava je i v případě nájemního bytu, kdy uzavřením manželství vzniká společné nájemní právo a manželé jsou ze společného nájemního práva zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně. Zákon v tomto případě ale umožňuje, aby se manželé dohodli i jinak, tedy aby společné nájemní právo uzavřením manželství automaticky nevzniklo.“¹⁰³

5.1 Ochrana proti domácímu násilí v rodinné domácnosti

Domácí násilí je sociálně-patologický jev a nejnebezpečnější forma agrese, která se většinou odehrává za zavřenými dveřmi. Mnohdy bývá tolerovaná, tabuizovaná a bagatelizovaná. Jedná se o chování jednoho člena rodiny, který vyvolává strach u jiného člena rodiny prostřednictvím moci, kterou si násilník vynucuje jednání jiných osob. Domácí násilí může mít podobu fyzického, psychického, ekonomického nebo sexuálního násilí. Obecně je ochrana proti domácímu násilí zajištěna v § 215 Trestního zákoníku, kde je zakotvena skutková

¹⁰² KINDL, Milan; ROZEHNAL Aleš; ERTL Zdeněk; FORMANOVÁ Nikola; KINDLOVÁ Michaela et al. *Občanský zákoník: Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. s. 482. ISBN 978-80-7380-742-9.

¹⁰³ DOUŠOVÁ, Jana. *Bydlení manželů dle nového občanského zákoníku*. Online. portál.POHODA.cz. 03. 12. 2014, © 2022. Dostupné z: <https://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/novy-obcansky-zakonik/bydleni-manzelu-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku/>. [cit. 2024-02-09].

podstata trestného činu, kdy je postih tohoto jednání v trestněprávní rovině významnou součástí prevence. Ustanovení věnovaná této tématice byla zahrnuta i do obsahu práva soukromého.^{104 105}

Občanský zákoník upravuje soukromoprávní ochranu před domácím násilím zejména v ustanovení § 751 (a dále § 752 a 753), čímž navazuje na celou řadu dřívějších zákonů, především z roku 2006. V důvodové zprávě k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, bylo domácí násilí definováno jako opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu a zdraví nebo lidské důstojnosti. K domácímu násilí dochází mezi osobami, které spolu jsou či byly v rodinném, intimním nebo jiném obdobném vztahu a žijí spolu ve společném bytě nebo domě.¹⁰⁶

V rámci soukromoprávní ochrany proti domácímu násilí nám Občanský zákoník v § 751 odst. 1 stanoví, že pokud se stane společné bydlení manželů v domě nebo bytě, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v této rodinné domácnosti žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit nebo vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet. Stejně lze postupovat i v případě, že se jedná o manžele rozvedené, jakož i v případě, kdy manželé nebo rozvedení manželé bydlí společně jinde než v rodinné domácnosti (§ 751 odst. 2). Ustanovení lze podle § 3021 použít i v případě společného bydlení jiných osob než manželů. Může se jednat například o společné bydlení registrovaných partnerů.¹⁰⁷

V praxi však nedochází k uplatnění představených ustanovení, jelikož je využíváno zejména policejní vykazání podle ustanovení § 44 odst. 1 zákona č.

¹⁰⁴ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA, 2014. s. 89. ISBN 978-80-247-5167-2.

¹⁰⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 355. ISBN 978-80-7400-877-1.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

273/2008 Sb., na které následně navazují předběžná opatření, která jsou vydávána za účelem ochrany před domácím násilím (§ 400 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních).

Osoba, která je dotčena domácím násilím může podat podle § 402 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb. návrh na vydání předběžného opatření proti osobě, která se domácího násilí dopustila. Jedná se o řízení návrhová, přičemž ve vazbě na příslušný návrh může soud zejména rozhodnout podle § 405 zákona č. 292/2013 Sb., aby násilník opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se v obydlí nebo do něj nevstupoval. Dále aby násilník nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí a nezdržoval se tam. Na základě rozhodnutí soudu se musí násilník rovněž zdržet setkávání s navrhovatelem, nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoli způsobem. O návrhu na vydání předběžného opatření rozhoduje soud do 48 hodin bez jednání, přičemž opatření trvá jeden měsíc od vydání předběžného opatření. Navrhovatel může před uplynutím doby jednoho měsíce podat návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření. Předběžné opatření lze prodloužit jen na dobu nezbytně nutnou, nejdéle však na šest měsíců. Návrh na vydání předběžného opatření může být podán i opakovaně. Výkon rozhodnutí se podle § 493 zákona č. 292/2013 Sb. provede vykazáním a odebráním klíčů, případně zákazem kontaktovat určitou osobu.¹⁰⁸

Ustanovení § 752 Občanského zákoníku nám upravuje omezení, popřípadě vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet, o kterém rozhoduje soud nejdéle na dobu šesti měsíců. O návrhu na omezení či vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet může soud rozhodnout znovu, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody. Výše uvedené ustanovení § 752 však může navrhovatel uplatnit pouze tehdy, pokud nepodá návrh na předběžné opatření podle zákona č. 292/2013 Sb., ale běžnou žalobu.¹⁰⁹

¹⁰⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 356–357. ISBN 978-80-7400-877-1.

¹⁰⁹ KINDL, Milan; ROZEHNAL Aleš; ERTL Zdeněk; FORMANOVÁ Nikola; KINDLOVÁ Michaela et al. *Občanský zákoník: Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. s. 488. ISBN 978-80-7380-742-9.

Ochraně dětí ohrožených domácím násilím není v Občanském zákoníku věnována výslovná pozornost. Podle Občanského zákoníku má však každá jiná osoba, která žije spolu s manželi nebo rozvedenými manželi v rodinné domácnosti, právo domáhat se ochrany proti domácímu násilí (například babička či dědeček). Podání návrhu na vydání předběžného opatření může za dítě učinit zákonný zástupce dítěte, orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo advokát, přičemž plnou procesní způsobilost má nezletilý starší 16 let.

V rámci vydání předběžného opatření soudem však nejde o zbavení vlastnického nebo spoluvlastnického práva k nemovitosti (domu nebo bytu), ale o omezení jeho užívání.¹¹⁰

5.2 Veřejnoprávní ochrana proti domácímu násilí

Ochrana proti domácímu násilí je ohrožené osobě poskytnuta také v rámci veřejného práva, konkrétně je tato ochrana zajištěna Zákonem o policii České republiky a Trestním zákoníkem. Podle Zákonu o policii České republiky, může policie v rámci svého oprávnění vykázat osobu ze společného obydlí na nezbytně nutnou dobu, nejdéle však na 10 dní od provedení vykázaní. Oprávnění policie je uvedeno v § 44 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., podle kterého lze se společného obydlí vykázat osobu, pokud lze podle zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Násilnou osobu může Policie České republiky vykázat i za její nepřítomnosti – *ex offo*.¹¹¹

V souvislosti s ochranou ohrožené osoby nám Trestní zákoník v této souvislosti upravuje celou řadu trestných činů. Jako příklad můžeme uvést trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199, týrání svěřené osoby podle § 198, omezování osobní svobody podle § 171 anebo trestný čin nebezpečného

¹¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. s. 356–357. ISBN 978-80-7400-877-1.

¹¹¹ ČESKO. *Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008, o Policii České republiky*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>. [cit. 2024-02-07].

pronásledování (stalking) podle § 354 trestního zákoníku.¹¹² Pokud domácí násilí nedosahuje takové intenzity, aby se jednalo o trestný čin, může být posouzeno jako přešupek proti občanskému soužití (zákon č. 251/2016 Sb., o některých přešupcích).

6 Vybraná judikatura ve vazbě na téma

V souvislosti s aktuálně platným a účinným Občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb. došlo zákonodárci k přijetí nové právní úpravy a určitému posunu v rámci rodinného práva. Do Občanského zákoníku byla zařazena standardní ochranná ustanovení ekonomicky slabšího manžela, nezletilých dětí a rodinné domácnosti rodiny či manželů. Zákon nadřazuje ochranu rodiny a rodinné domácnosti, kde se nachází obydlí manželů, na první místo, dokonce i nad ochranu vlastnického práva.

Přijetím výše uvedeného zákona byly nastoleny významné právní otázky, důležité pro rozhodování soudů prvního stupně, které nebyly do té doby řešeny. Tyto směřovaly k výkladům ustanovení týkajících se rodinného práva, a to konkrétně k ustanovení § 743, § 744, § 747 a § 698 Občanského zákoníku.

V podkapitolách níže představím rozsudky a usnesení Nejvyššího soudu, kterými došlo k vymezení závazných právních názorů k vyřešení dosud neřešených právních otázek, které se týkaly aplikace a výkladu výše uvedených ustanovení manželského majetkového práva, kdy tato ustanovení občanského zákoníku mohla být soudy prvního stupně, odbornou i laickou veřejností vykládána různě.

Abychom pochopili níže zmíněné rozsudky a usnesení Nejvyššího soudu, byla v předchozích kapitolách uvedená ochranná ustanovení občanského zákoníku, která se v rozhodnutí Nejvyššího soudu vyskytují, rozebrána a pojmenována k bližšímu pochopení.

Nejvyšší soud při svém rozhodování vždy postavil na první místo ochranu rodiny, rodinné domácnosti a slabšího manžela či nezletilých dětí žijících v rodinné

¹¹² ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Sb., trestní zákoník. Online. In: Zákony pro lidi. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>. [cit. 2024-02-07].

domácnosti podle základní zásady rodinného práva, která je upravena v ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) Občanského zákoníku následovně: „*Rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany.*“¹¹³ Jedná se o hodnotu, která je zákonem zvláště chráněna.

6.1 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 252/2021, ze dne 16.03.2022

Žalobci se u soudu prvního stupně domáhali určení, zda nemovitě věci, konkrétně pozemek, zastavěná plocha a nádvoří, na kterém je postavena stavba – dům a pozemek – zahrada, nejsou zatíženy zástavním právem smluvním zřízeným na základě zástavní smlouvy, zajišťujícím pohledávku žalované.

Dům od počátku svého vzniku náležel do společného jmění žalobců (manželů), přesto zástavní smlouvu uzavřel s žalovanou pouze žalobce, aniž by o tom žalobkyni informoval. Žalobkyně se dovolala neplatnosti zástavní smlouvy, neboť s ní nikdy nevyslovila souhlas. Soud prvního stupně rozhodl o neplatnosti zástavní smlouvy ve smyslu § 747 Občanského zákoníku, neboť v předmětných nemovitých věcech se nachází výhradní rodinná domácnost žalobců a jejich dětí.

Žalovaná namítala, že pozemky nabyt žalobce ještě před uzavřením manželství se žalobkyní. Výlučným vlastníkem je tedy žalobce a není v nich situovaná rodinná domácnost žalobců. Z toho důvodu je nutné aplikovat § 984 Občanského zákoníku. Žalovaná byla dále v dobré víře, že se v předmětném rodinném domě rodinná domácnost žalobců nenachází.

Soud prvního stupně shledal žalobu důvodnou v celém rozsahu s ohledem na existenci rodinné domácnosti nacházející se v předmětných nemovitých věcech.

Žalovaná se odvolala ke Krajskému soudu, který změnil rozsudek soudu prvního stupně v části, v níž byla určena neexistence zástavního práva zatěžujícího pozemek tak, že v tomto rozsahu žalobu zamítl. Ohledně pozemku obklopujícího dům (a jehož prostřednictvím je zajišťován přístup k veřejné

¹¹³ ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

komunikaci) odvolací soud „neaplikoval“ ochranu žalobkyně „extenzivním způsobem, ale toliko přiměřeně“. Odvolací soud zejména argumentoval tím, že ochrana podle § 747 Občanského zákoníku, se může týkat pouze části domu nebo bytu. Dále odvolací soud uvedl, že přístup z veřejné komunikace k domu si mohou žalobci zajistit i jiným způsobem, a že mělo-li by dojít k realizaci zástavního práva k obklopujícímu pozemku, žalobci se tím spíše přičiní o alespoň částečnou úhradu zajištěných pohledávek žalované.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci dovolání k Nejvyššímu soudu. Přípustnost dovolání žalobci spatřovali v řešení právní otázky, zda ochrana rodinné domácnosti se vztahuje kromě rodinného domu (a pozemku pod ním) i na jeho bezprostředně funkčně propojené příslušenství, tj. přilehlou oplocenou zahradu.

Nejvyšší soud v tomto ohledu vyjádřil závazný právní názor, že druhý manžel se podle ustanovení § 747 Občanského zákoníku může domáhat ochrany proti jednání nakládajícího manžela, které může znemožnit nebo ohrozit bydlení manželů nebo rodiny v obydlí jako prostoru jejich soukromé sféry. Je-li tedy smyslem interpretovaného ustanovení ochrana obydlí, v němž se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, je nutné přistoupit k širšímu výkladu tak, že ochrana se může vztahovat nejenom na vlastní dům jako stavbu a na pozemek, na němž se dům (zpravidla jako jeho součást) nachází, ale i na pozemek k domu přiléhající, tvoří-li s ním jeden funkční celek za účelem bydlení, jestliže předmětné jednání znemožňuje nebo ohrožuje bydlení manželů nebo rodiny. Tímto pozemkem může být (mimo jiné) i pozemek zajišťující přístup k domu nebo pozemek, jenž je přilehlou oplocenou zahradou. V části, která se týkala určení neexistence zástavního práva zřízeného podle zástavní smlouvy zatěžujícího pozemek, nebyl tedy rozsudek odvolacího soudu správný. Nejvyšší soud tento rozsudek odvolacího soudu v této části zrušil a věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení.¹¹⁴

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 03. 2022, sp. zn. 21 Cdo 252/2021. Online. Dostupné online z: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/168312/>. [cit. 2024-02-07].

Z výše uvedeného lze dovodit, že Nejvyšší soud postavil na první místo ochranu rodinné domácnosti a ochranu obydlí před ochranu nabyvatele, či ochranu vlastnického práva. Ve výše představeném rozsudku Nejvyššího soudu si můžeme všimnout, že soud prvního stupně a odvolací soud rozhodli v tomto konkrétním případě různým způsobem. Bylo tedy nutné, aby Nejvyšší soud vyjádřil závazný právní názor, zda se ochrana rodinné domácnosti vztahuje kromě rodinného domu a pozemku pod ním i na bezprostředně funkčně propojené příslušenství, tj. přilehlou zahradu či nikoli.

6.2 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 3382/2017, ze dne 24.01.2019

Žalobce se podanou žalobou u soudu prvního stupně domáhal vyklizení bytu bytového domu s odůvodněním, že je výlučným vlastníkem předmětného bytu, ve kterém jako manželé se žalovanou a jejich nezletilým synem společně bydleli v letech 2009 až 2012. Poté se všichni přestěhovali do Dubaje ve Spojených arabských emirátech a předmětný byt v té době nebyl obýván. V září 2014 se žalovaná po jednom z těchto pobytů se synem zpět do Dubaje nevrátila a podala návrh na rozvod. Vzhledem k tomu, že účastníci přemístili svou rodinnou domácnost v roce 2012 do Spojených arabských emirátů, nevzniklo žalované k předmětnému bytu žádné užívací právo.

Soud prvního stupně rozsudkem rozhodl o povinnosti žalované byt vyklidit a uzavřel, že v roce 2009, kdy účastníci jako manželé v bytě společně bydleli, sice žalované k němu vzniklo právo bydlení, nicméně v roce 2012 došlo k přesunutí společného obydlí, a tím i rodinné domácnosti do zahraničí. Jestliže tedy žalovaná bydlela v předmětném bytě v České republice od června 2014 sama se synem, zatímco žalobce bydlel jinde, pak nelze mít za to, že spolu účastníci v předmětném bytě založili po návratu z ciziny rodinnou domácnost. V důsledku toho předmětný byt není obydlím manželů ve smyslu § 743 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku a žalovaná tak nemá k bytu právo bydlení podle § 744 Občanského zákoníku.

Žalovaná se následně odvolala proti rozsudku soudu prvního stupně k odvolacímu soudu, který rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu na vyklizení bytu a jeho předání žalobci zamítl. Odvolací soud dovodil, že jestliže v předmětném bytě účastníci jako manželé od roku 2009 do roku 2012 společně bydleli, měli v něm ve smyslu § 743 odst. 1 Občanského zákoníku obydlí a žalované tak vzniklo k bytu právo bydlení ve smyslu § 744 Občanského zákoníku. Odvolací soud dále uzavřel, že právo bydlení v předmětném bytě žalované za manželství trvá a zanikne jí až rozvodem.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání k Nejvyššímu soudu, který vyjádřil právní názor ve smyslu ustanovení § 743 Občanského zákoníku a § 744 Občanského zákoníku, ze kterých plyne následující. Má-li k bytu (domu) jeden z manželů výhradní právo umožňující mu v něm bydlet, a je-li to jiné právo než závazkové (typicky právo vlastnické), vznikne druhému z manželů právo bydlení, přičemž se tak může stát uzavřením manželství, vzniklo-li výhradní právo před jeho uzavřením, nebo vznikem tohoto výhradního práva za trvání manželství, avšak pouze za předpokladu, že byt (dům) je obydlím manželů. Obydlím je pak místo, kde je vedena rodinná domácnost. Rodinnou domácností manželů je společenství tvořené manžely, případně dalšími osobami trvale spolu žijícími ve společném obydlí a společně hospodařícími. Existence rodinné domácnosti v předmětném domě nebo bytě je tak jednou ze základních podmínek vzniku i trvání práva bydlení. Proto Nejvyšší soud uzavřel, že není-li byt (dům) obydlím manželů, např. v důsledku toho, že v něm není vedena rodinná domácnost, nevznikne v něm právo bydlení druhému z manželů.

Nejvyšší soud tak rozhodl o nesprávném právním posouzení věci odvolacím soudem, napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud tedy vyřešil otázku aplikace a výkladu ustanovení § 743 odst. 1 a § 744 Občanského zákoníku, která dosud nebyla řešena. Ve výše uvedeném případě se již rodinná domácnost nenacházela v České republice, neboť došlo k přesunutí rodinné domácnosti do zahraničí, kde se nacházelo obydlí manželů. V České republice tedy byt není obydlím manželů a nenachází se zde rodinná domácnost, tudíž nemohlo vzniknout právo bydlení žalované. Znovu si můžeme

všimnout, že soud prvního stupně a odvolací soud rozhodli odlišně a bylo nutné, aby Nejvyšší soud vyjádřil právní názor k aplikaci a výkladu ustanovení § 743 a § 744 Občanského zákoníku.¹¹⁵

6.3 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 3975/2017, ze dne 24.01.2019

Žalobce se u soudu prvního stupně domáhal, aby žalované byla uložena povinnost vyklidit pozemek, jehož součástí je stavba (rodinný dům), přičemž žalobu odůvodnil zejména tím, že účastníci jsou manželé, předmětné nemovitosti jsou v jeho výlučném vlastnictví, dům však užívá žalovaná spolu se dvěma nezletilými dětmi účastníků, za užívání mu nic nehradí a on sám v domě nebydlí. Žalovaná je přitom vlastnící mnoha dalších bytů.

Soud prvního stupně rozsudkem rozhodl o zamítnutí žaloby a uzavřel, že žalované svědčí ve smyslu § 744 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku právo bydlení v předmětné nemovitosti.

Žalobce se odvolal k odvolacímu soudu, který rozsudek soudu prvního stupně zrušil a uzavřel, že žalované vzniklo ve smyslu § 744 Občanského zákoníku právo bydlení v rodinném domě ve vlastnictví žalobce, avšak poukázal na to, že k zániku práva bydlení dojde mimo jiné v případě, když zanikne rodinná domácnost, k čemuž může dojít též jednostranným jednáním jednoho z manželů, tj. opuštěním společné domácnosti, tedy nikoli až rozvodem manželství.

Proti usnesení odvolacího soudu podala žalovaná dovolání k Nejvyššímu soudu s tím, že otázka zániku práva bydlení nebyla dosud vyřešena.

Nejvyšší soud dospěl k právnímu názoru ve smyslu ustanovení § 744 a § 747 Občanského zákoníku. Opustí-li manžel, který má právo nakládat s domem nebo bytem, v němž se nachází rodinná domácnost tuto domácnost s úmyslem se do ní nevrátit a neobnovit společné soužití, dojde k jejímu zániku. S ohledem na ochranu práva bydlení upravenou v § 747 odst. 1 Občanského zákoníku i s přihlédnutím k účelu uvedeného ustanovení, jímž je ochrana nejen bydlení

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 01. 2019, sp. zn. 26 Cdo 3382/2017. Online. Dostupné online z: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/168312/>. [cit. 2024-02-07].

manželů, ale i rodiny, však Nejvyšší soud uzavřel, že jsou-li splněny podmínky uvedené v tomto ustanovení, právo bydlení druhého manžela vzniklé podle § 744 Občanského zákoníku tím nezanikne (třebaže dům nebo byt přestanou být obydleni manželi v důsledku zániku rodinné domácnosti), neboť svým jednostranným jednáním se nemůže manžel, který rodinnou domácnost opustil ochrany bydlení druhého manžela zprostit.

Vzhledem k tomu, že se žalobce z domu odstěhoval a opustil rodinnou domácnost, právo bydlení žalované s ohledem na ochranu bydlení manžela a ochranu rodiny tím nezaniká za podmínky, že je dům k jejich bydlení nezbytně třeba.

Nejvyšší soud tedy napadené usnesení a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Odvolací soud se měl dále zabývat otázkou, zda je k bydlení žalované a její rodiny nezbytně třeba dům žalobce, nebo může žalovaná uspokojit svou potřebu jiným způsobem vzhledem k prokázanému vlastnickému právu žalované k dalším nemovitostem.¹¹⁶

6.4 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3831/2022, ze dne 26.01.2023

Soud prvního stupně rozsudkem vypořádal společné jmění manželů, kdy do výlučného vlastnictví žalované přikázal garáž, bytovou jednotku, postele Machala, televizi Panasonic, DVD rekordér, lednici Ariston, pračku LG, osobní vozidlo, varnou desku, domácí pekárnu, myčku nádobí a troubu. Žalovaná však namítala, že v souladu s § 3038 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník nelze v rámci vypořádání společného jmění manželů (dále jen „SJM“) vypořádat věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti. Soud prvního stupně se však přiklonil k názoru, že § 3038 Občanského zákoníku reaguje na stav, který zákonodárce nezamýšlel a navržené položky tvořící obvyklé vybavení domácnosti proto vypořádal.

¹¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 01. 2019, sp. zn. 26 Cdo 3975/2017. Online. Dostupné online z: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/146156/>. [cit. 2024-02-07].

Žalovaná se odvolala k odvolacímu soudu, který hodnotil poukaz žalované na § 3038 Občanského zákoníku jako nepřipadný a uvedl, že je v tomto případě nepoužitelným ustanovením.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala žalovaná dovolání k Nejvyššímu soudu. Žalovaná předložila dosud neřešenou právní otázku, zda lze v řízení o vypořádání společného jmění manželů činit předmětem vypořádání věci, které náleží k obvyklému vybavení rodinné domácnosti. Podle § 3038 Občanského zákoníku totiž věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti přestávají být dnem nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. součástí společného jmění manželů. Žalovaná poukázala na to, že úmyslem zákonodárce bylo věci obvyklého vybavení vyloučit ze společného jmění manželů, a to především s ohledem na jejich využití a plnění funkce uspokojování základních potřeb členů rodinné domácnosti. Žalovaná se dotazovala, ve kterých případech lze ustanovení § 3038 Občanského zákoníku aplikovat.

Podle § 698 odst. 1–3 Občanského zákoníku obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů. Přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich. K nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, potřebuje manžel souhlas druhého manžela. To neplatí, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty. Manžel se může dovolat neplatnosti právního jednání, jímž druhý manžel s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, naložil bez jeho souhlasu.

Pro posouzení dané věci bylo podstatné posouzení, zda věci, které byly součástí společného jmění manželů a tvořily obvyklé vybavení rodinné domácnosti, jsou i po nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. stále součástí společného jmění manželů či nikoli. Řešení této otázky je podstatné z hlediska formulace přechodného ustanovení § 3038 Občanského zákoníku.

Nejvyšší soud uvedl, že důvodová zpráva k § 3038 vychází z toho, že ani v oblasti manželského majetkového práva se nenavrhuje výrazněji zasahovat do záležitostí rodiny více, než je nutné a ochranný režim se má týkat pouze omezení dispozic s věcmi tvořícími obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Zákonný rozsah

společného jmění manželů obsažený v § 708 a násl. Občanského zákoníku z něj v žádném ohledu věci, které tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti, nevylučuje. Pro vyloučení věcí tvořících obvyklé vybavení rodinné domácnosti z režimu společného jmění manželů tedy nelze vznést žádný rozumný argument. Jestliže by věci, které tvoří obvyklé vybavení domácnosti neměly být od 1. 1. 2014 již nadále součástí společného jmění manželů, musela by následovat nějaká forma nastavení jejich dalšího vlastnického režimu. Vyřazení těchto věcí z režimu společného jmění manželů by manželům nepřinášelo žádný praktický význam, neboť i při nastavení nových a jiných vlastnických pravidel by tyto věci stále byly součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti a uplatnil by se pro nakládání s nimi režim vyplývající z § 698 Občanského zákoníku. Faktické vyřazení těchto věcí z režimu společného jmění manželů a nastavení nových vlastnických pravidel k nim by tak pro manžele nemělo žádný pozitivní ani praktický užitek.

Nejvyšší soud vycházel při svém rozhodnutí ze závěru odborné literatury, která se zcela většinově přiklání k tomu, že věci tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti součástí společného jmění manželů být mohou.

Platné znění ustanovení § 3038 Občanského zákoníku je tedy v rozporu se vším, co o obvyklém vybavení rodinné domácnosti jinak platný občanský zákoník stanoví. Nabízí se vyzvat příštího zákonodárce k nápravě, jen co to bude možné. V rámci úvahy *de lege ferenda* se nabízí například tato formulace: Nakládání s věcmi, které podle § 698 odst. 1 patří do obvyklého vybavení rodinné domácnosti, se počínaje dnem nabytí účinnosti tohoto zákona řídí ustanoveními o tomto majetkovém souboru a o nakládání s věcmi, které do souboru patří.

Nejvyšší soud uzavřel, že smysl a účel úpravy institutu obvyklého vybavení rodinné domácnosti nevyžaduje a smysl a účel úpravy společného jmění manželů vylučuje, aby se oproti dikci § 3038 Občanského zákoníku věci nestaly součástí společného jmění manželů jen proto, že současně tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Respektive aby věci nabyté před 1. 1. 2014 tvořící součást

společného jmění manželů, přestaly být součástí tohoto jmění jen proto, že současně tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti.¹¹⁷

Vzhledem k tomu, že byl závěr Nejvyššího soudu v souladu s rozhodnutím odvolacího soudu, nebyl dán dovolací důvod žalované. V rámci tohoto usnesení Nejvyššího soudu si můžeme povšimnout nedokonalosti současného Občanského zákoníku, kdy znění ustanovení § 3038 Občanského zákoníku je v rozporu s ustanovením o obvyklém vybavení rodinné domácnosti. Nejvyšší soud v rámci úvahy *de lege ferenda* navrhl možnou formulaci ustanovení § 3038 Občanského zákoníku.

7 Úvahy „*de lege lata*“

První, co čtenáře Občanského zákoníku patrně překvapí, je značný rozsah úpravy, který je pro české právo posledního půlstoletí velmi neobvyklý. Rozsah Občanského zákoníku je 3081 paragrafových ustanovení. Občanský zákoník nám upravuje soukromé poměry osob, kdy neshrnuje celé soukromé právo, nýbrž soukromoprávní povahu mají i četná ustanovení dalších zákoníků, jako je zákoník práce, zákon o dluhopisech, zákon autorský a další. Občanský zákoník má nejvýznamnější postavení v soukromém právu, protože upravuje všeobecná pravidla pro soukromý život, kdy se podpůrně uplatní všude tam, kde zvláštní zákony stanoví něco jiného, nebo to nestanoví vůbec.

Autor osnovy občanského zákoníku chtěl dospět k co možná nejucelenější úpravě soukromého práva, do které budou vráceny všechny právní instituce, jež byly v důsledku totalitního právního vývoje opuštěny a zapomenuty.

Považuji aktuálně platný občanský zákoník za zřetelný, jasný, konkrétní, se snahou o co největší přehlednost. Občanský zákoník se co možná nejvíce vyhýbá cizím slovům, přičemž jsou tato slova nahrazena českými, aby byl zákoník srozumitelnější i laické veřejnosti. Příbuzné nebo tematicky spjaté instituty nejsou řazeny od důležitých k méně důležitým, ale od jednodušších ke složitějším a od obecných k zvláštním. Osnova se snaží o terminologickou jednotnost a užívá pro

¹¹⁷117 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 01. 2023, sp. zn. 22 Cdo 3831/2022. Online. Dostupné online z: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/174431/>. [cit. 2024-02-07].

stejně pojmy stejná slova a pro různé pojmy slova různá tak, aby docházelo k jednoduchému pochopení a praktickému využívání jednotlivých právních norem.

Kvituji, že přijetím aktuálně platného Občanského zákoníku došlo ke zrušení zákona o rodině, obchodního zákoníku, zákona o vlastnictví bytů, zákona o nájmu a podnájmu nebytových prostor a dalších a následné koncentraci soukromoprávních vztahů z několika jednotlivých právních předpisů do jednoho hlavního, čímž došlo ke zjednodušení a lepší orientaci pro soudce, odborníky i nekvalifikovanou veřejnost. Zákonodárce se snažil při tvorbě Občanského zákoníku o moderní koncepci zákoníku, aby se občanský zákoník co nejvíce přiblížil evropským standardům. Byly zde zakotveny zcela nové instituty a pojmy, které se v přechodných právních úpravách soukromého práva nevyskytovaly vůbec nebo pouze okrajově.

Občanský zákoník vychází z Listiny základních práv a svobod a s Ústavy České republiky. V souladu s Listinou základních práv a svobod klade Občanský zákoník důraz na svobodu soukromé vůle, přičemž zásada autonomie vůle je pro soukromé právo klíčová. Občanský zákoník zakotvuje i zásadu rodinného práva vycházející z Listiny základních práv a svobod z čl. 32. „*Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.*“¹¹⁸ Z čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv vyvěrá rovněž právo každého na respekt k rodinnému životu, což patří k pilířům evropského systému ochrany lidských práv.¹¹⁹

Pokud bych se měla zaměřit na rodinné právo, považuji za významnou a zcela nezbytnou novou právní úpravu bydlení manželů, která je obsažena v § 743 a následujících Občanského zákoníku. Zařazení těchto nových institutů rodinného práva do Občanského zákoníku přineslo výraznou míru ochrany manželovi, který není vlastníkem nemovitosti, v níž se nachází rodinná domácnost manželů. Velký význam v praxi poukazuje na ochranu práv manžela podle § 747 Občanského

¹¹⁸ ČESKO. *Ústavní zákon č. 2 ze dne ze dne 16. prosince 1992, listina základních práv a svobod.* Online. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>. [cit. 2024-02-07].

¹¹⁹ EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv.* Online. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ces. [cit. 2024-02-07].

zákoníku, které znemožňuje nakládání s nemovitostí, v níž se nachází rodinná domácnost manželů, bez souhlasu druhého manžela. Neméně významné je pro praxi i § 744 Občanského zákoníku, které deklaruje právo bydlení druhému manželovi a chrání druhého manžela před vystěhováním z nemovitosti, kde se nachází rodinná domácnost, jehož vlastníkem je manžel, který má výhradní právo v domě nebo bytě bydlet.

V souvislosti se stále intenzivnějším legislativním úsilím byla v Občanském zákoníku zaměřena pozornost i na ochranu proti domácímu násilí. V této souvislosti byla ochrana manžela proti domácímu násilí zakotvena v § 751 Občanského zákoníku, kdy soud může na návrh dotčeného manžela omezit, případně vyloučit na určitou dobu právo bydlení druhého manžela v domě nebo bytě. Zákonodárce v rámci ochrany před domácím násilím neopomněl ani právo domáhat se této ochrany jinou osobou, která žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely v rodinné domácnosti. Zcela pozitivně vnímám toto právo ochrany před domácím násilím pro jiné osoby žijící v rodinné domácnosti, jelikož se v praxi stále častěji setkávám se situací, kdy ohroženou osobou je například babička či dědeček, kteří v této rodinné domácnosti žijí společně s agresorem.

Novinkou je v Občanském zákoníku i výslovná úprava nutnosti společné dohody manželů o umístění rodinné domácnosti a o způsobu života rodiny. V tomto ohledu se může jeden z manželů domoci právní ochrany u soudu v případě, že se manželé nedohodnou o podstatných záležitostech rodiny.¹²⁰

V rámci ochrany rodinné domácnosti byl vymezen nový právní institut obvyklého vybavení rodinné domácnosti, přičemž vyčlenění tohoto vybavení vnímám jako významné z toho důvodu, že druhý manžel nemůže volně disponovat s těmito věcmi, nýbrž potřebuje souhlas druhého manžela, čímž dochází k ochraně rodinné domácnosti a jejího vybavení, které slouží nezbytným potřebám rodiny, zejména nezletilým dětem žijícím v rodinné domácnosti.

¹²⁰ BĚLOHLÁVEK Alexandr J.; ČERNÝ Filip; JUNGWIRTHOVÁ Marianna; KLÍMA Pavel; PROFELDOVÁ Tereza et al. *Nový občanský zákoník: Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. s. 245. ISBN 978-80-7380-413-8.

8 Náměty „de lege ferenda

8.1 Nesezdaná soužití

Právní úprava části druhé Občanského zákoníku upravující rodinné právo se převážně zaměřuje na právo manželské, i přes skutečnost kterou potvrzují statistické údaje, že žijeme v době vysoké rozvodovosti a nárůstu počtu nesezdaných soužití. Na tuto nejpočetnější skupinu osob bohužel naše soukromé právo dlouhodobě nereaguje a nepřináší žádnou komplexní úpravu pro vztahy mezi druhem a družkou. V aktuálně platném Občanském zákoníku tak právní úprava nesezdaného soužití zcela chybí.

V současné společnosti má rodina založená manželstvím nepochybně stále vysokou hodnotu, avšak nejedná se o jediný model mezilidského soužití. Rodinné právo tak, jak je upraveno v Občanském zákoníku, nechrání rodinu, respektive všechny rodiny stejnou měrou. Nedomnívám se, že manželství je jedinou možnou variantou uspořádání rodiny. Na zákonodárcem preferované manželství může být některými páry pohlíženo jako na ekonomicky nevýhodnou variantu společného života, kdy mohou být některé změny v Občanském zákoníku v rámci manželského majetkového práva vnímány jako příliš odrazující od manželství. V důsledku toho může docházet ke stále narůstajícím počtům nesezdaných soužití.

S ohledem na pokles sňatečnosti a současný nárůst počtu dětí narozených neprovdaným matkám lze usuzovat na fakt, že nesezdané soužití je významným celosvětovým fenoménem. V odborné literatuře však není věnována problematice alternativních forem soužití dostatečná pozornost.

De lege ferenda považuji za žádoucí, aby došlo k úvahám zákonodárce legislativně upravit tento typ alternativního soužití a zařadit ochranu druha či družky v postavení slabší strany v rámci majetkových vztahů do občanského zákoníku.

Za zcela relevantní to považuji zejména z toho důvodu, že v nesezdaném soužití je často vychováváno nezletilé dítě, které požívá zvláštní ochrany v soukromém právu. Řešení spatřuji v evropských tendencích, jako například

v Model Family Code (modelový rodinný kodex), kde jsou zmíněny tři formy soužití (registrované soužití, manželství a nesezdané soužití), které jsou podřazeny pod společný pojem partnerství. Zásadní majetkové vztahy nejvíce ovlivňující rodinu a rodinnou domácnost se pak vztahují právě na partnerství. Model Family Code obsahuje ustanovení týkající se přímo nesezdaného soužití. Zejména je zde obsažena majetková ochrana partnera v případě, kdy druhý z partnerů přestane přispívat na chod domácnosti či bez souhlasu partnera rozhodne o podstatných záležitostech týkajících se rodinné domácnosti a obydlí bez ohledu na jeho právní titul. S tímto se pojí také právo každého z partnerů nebýt vystěhován nebo vyloučen ze společného obydlí.^{121 122} Nutno však podotknout, že by se jednalo o zcela nový institut českého právního řádu, který nelze přesně právně vymezit. Důležitou roli by zde hrála judikatura soudů k nalézání práva.

Východiskem by mohla být dohoda o soužití nesezdaných partnerů, která by mohla být obdobou manželských a předmanželských smluv. Takové dohody by mohly obstát jako určitá alternativa, přičemž obligatorními náležitostmi by byly instituty jako je ochrana obvyklého vybavení rodinné domácnosti a zákaz dispozice s bytem či domem, ve kterém se nachází rodinná domácnost.

8.2 Registrované partnerství

V souvislosti s rodinnými vztahy je třeba zmínit i institut registrovaného partnerství, který je zakotven v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Považuji nezahrnutí problematiky registrovaného partnerství do Občanského zákoníku do části rodinného práva za zcela diskriminační. Není tajemstvím, že tato problematika byla zákonodárci nezahrnuta do Občanského zákoníku z politických a ideologických důvodů pod nátlakem lobbistických skupin a postavena zvlášť pod

¹²¹ DUCHOŇOVÁ Barbora. *Právní ochrana rodinné domácnosti a rodinného obydlí*. Online, diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2013–2014. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/dyl6o/DP_Pravni_ochrana_rodinne_domacnosti_a_rodinneho_obydli.pdf. [cit. 2024-02-07].

¹²² PŘETÁKOVÁ Michaela. *Ochrana slabší strany v rodinném právu*. Online, diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2017. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/dluuk/Michaela_Pretakova.pdf. [cit. 2024-02-07].

zvláštní právní úpravu. Negativně vnímám zejména fakt, že majetková práva registrovaných partnerů nejsou řešena ani v zákoně o registrovaném partnerství, čímž dochází k rozporu se zásadou soukromého práva o ochraně slabší strany, kterou se v tomto případě může stát jeden například ekonomicky závislý registrovaný partner pečující o dítě útlého věku. Mezi partnery nevzniká ex lege žádné majetkové společenství obdobné společnému jmění manželů. V praxi tedy každý z partnerů nabývá majetek do svého výlučného vlastnictví, nebo pokud získají jmění partneři společně, bude se jednat o podílové spoluvlastnictví. Ochrana společné domácnosti ani právní důvod bydlení vstupem do partnerství rovněž nevzniká. Toto vnímám jako nedostatek, kterým by se měl zákonodárce zabývat. Nelze než konstatovat, že je právní postavení osob stejného pohlaví nadále diskriminační a v rozporu s Listinou základních práv a svobod, kde je v čl. 1 uvedeno: „Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“¹²³ Registrované partnerství by tedy mělo být de lege ferenda postaveno na úroveň manželství. I nadále je však zastáván názor, že ve zdravé společnosti může existovat jediná rodina složená z muže, ženy a dětí. V současné době však budou probíhat jednání v Poslanecké sněmovně k přijetí novely zákona Občanského zákoníku, kterou by mělo dojít k uznání většiny práv shodně s manželstvím, což vnímám jako značný posun české společnosti.

8.3 Ochrana třetí strany

V souvislosti s kapitolou o ochraně rodinné domácnosti za trvání manželství, nebo podkapitolou rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 252/2021 ze dne 16.03.2022 o neplatnosti zástavní smlouvy k nemovitým věcem, kterou uzavřel jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela, mám za to, že by bylo vhodné, aby došlo k novelizaci Občanského zákoníku, kde by bylo upraveno ustanovení týkající se ochrany rodinné domácnosti, a to ve vztahu k třetím osobám. V praxi

¹²³ ČESKO. Ústavní zákon č. 2 ze dne ze dne 16. prosince 1992, listina základních práv a svobod. Online. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>. [cit. 2024-02-07].

může docházet k situacím, kdy jeden z manželů prodá byt nebo dům třetí osobě, ve které se nachází rodinná domácnost manželů, aniž by k tomu dal druhý manžel souhlas. Zde však narážíme na kolizi chráněných zájmů. Právní úprava § 984 Občanského zákoníku sleduje ochranu osob, které nabudou věcné právo za úplaty v dobré víře od osoby, která je podle stavu zápisů ve veřejném seznamu (například katastr nemovitostí) oprávněna takové právo zřídit. Oproti tomu však stojí ochrana rodinné domácnosti nebo rodiny a ochrana manžela, kterému vzniklo právo bydlení. Dotčený manžel by se úspěšně u soudu dovolal neplatnosti právního jednání manžela, který nemovitost například prodal bez jeho souhlasu, jelikož ochrana rodinné domácnosti, rodiny a manžela je stavěna na první místo. Řešení spatřuji v zavedení obligatorní povinnosti v rámci závazkových práv uvést v kupní smlouvě ustanovení, že druhý manžel s prodejem nemovitosti souhlasí, což stvrzuje svým podpisem. Do katastru nemovitostí se nezapisují údaje o rodinné domácnosti, proto se nabyvatel nemůže domáhat ochrany s odkazem na dobrou víru v zápis v katastru nemovitostí (tzv. zásadu materiální publicity). Tímto by došlo k posílení ochrany třetí osoby (nabyvatele), který je v dobré víře v oprávnění zapsaného vlastníka věcné právo zřídit.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zanalyzovat současnou právní úpravu rodinného práva v Občanském zákoníku v souvislosti s posílením a zpřesněním vzájemných práv a povinností mezi manžely ve vztahu k bydlení manželů. Mým cílem bylo zejména analyzovat a kriticky zhodnotit, zda se postavení slabší strany v manželství zlepšilo díky novým ustanovením Občanského zákoníku, které poskytují ochranu rodinné domácnosti a rodině.

V samotném úvodu mé práce jsem popsala základní pojmy, které považuji za důležité v kontextu rodinného práva, tak aby byly co nejsrozumitelnější pro čtenáře. Především jsem vysvětlila samotný pojem rodinná domácnost, který je tématem mé práce, a uvedla rozdíl mezi pojmy společná domácnost a rodinná domácnost.

Ve druhé kapitole jsem se zabývala historickým vývojem rodinného práva po druhé světové válce, tj. po roce 1945. Zaměřila jsem se na změny v rodinném právu, které do rodinného práva přinesly jednotlivé právní předpisy. V závěru kapitoly jsem stručně nastínila vznik aktuálně platného Občanského zákoníku, který byl přijat ve snaze navrátit rodinné právo a další odvětví soukromého práva do práva občanského a systematiku Občanského zákoníku.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na podmínky vzniku a zániku rodinné domácnosti, odděleného bydlení manželů a faktické odluky. Byla zde nastíněna povinnost manžela přispívat na potřeby rodinné domácnosti, dále důsledky vyplývající z opuštění rodinné domácnosti jedním z manželů a v neposlední řadě byla zmíněna i dohoda o odděleném bydlení manželů.

V další kapitole jsem čtenáře seznámila se zcela novým ochranným ustanovením o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, které poskytuje zvýšenou míru ochrany rodinné domácnosti a rodině. V této kapitole jsem rovněž porovнала rozdíl mezi základním a obvyklým vybavením rodinné domácnosti.

Ve páté kapitole jsem se věnovala ochraně rodinné domácnosti za trvání manželství, která byla zařazena do současně platného Občanského zákoníku. V této kapitole jsem se zabývala především ochrannou rodinné domácnosti a ochranou rodinného obydlí. Zaměřila jsem se zejména na povinnost manžela,

který má právo nakládat s domem nebo bytem, zdržet se všeho, co by mohlo ohrozit bydlení rodiny. Představila jsem i ustanovení, které poskytuje ochranu manželovi, kterému vznikne manželstvím právo bydlení v domě nebo bytě, jehož vlastníkem je druhý manžel. Dále byla zmíněna i ochrana členů rodiny v případě domácího násilí v rodinné domácnosti.

V kapitole šesté jsem pracovala s rozsudky a usneseními Nejvyššího soudu ve vazbě na téma rodinná domácnost, které přináší zajímavé poznatky k celkovému zhodnocení dané tematiky.

Předposlední kapitolu jsem věnovala úvahám „de lege lata“ a poslední kapitolu „námětům de lege ferenda“, kde jsem pojednávala o nesezdaném soužití, registrovaném partnerství a ochraně třetí strany a podala jsem náměty zákonodárci k zamyšlení a případné úpravě a novelizaci Občanského zákoníku ve vztahu k těmto právním institutům.

Přijetím aktuálně platného Občanského zákoníku došlo k začlenění rodinného práva do tohoto zákona a vymezení nových práv a povinností manželů vztahujících se ke společnému bydlení. Po kritickém zhodnocení a zanalyzování současné právní úpravy rodinného práva v Občanském zákoníku jsem dospěla k závěru, že došlo ke značnému posílení práv manželů v souvislosti s jejich bydlením v rodinné domácnosti. Zejména byla poskytnuta zvýšená míra ochrany ekonomicky slabšímu manželovi na základě principu solidarity, rodinné domácnosti a rodině, která žije ve společném obydlí. Za jedno z nejdůležitějších nových ochranných ustanovení v Občanském zákoníku považuji ustanovení § 747, které znemožňuje nakládání s nemovitostí, v níž se nachází rodinná domácnost manželů, bez souhlasu druhého manžela. Neméně významné je pro praxi i ustanovení § 744 Občanského zákoníku, které deklaruje právo bydlení druhému manželovi a chrání druhého manžela před vystěhováním z nemovitosti, kde se nachází rodinná domácnost, jehož vlastníkem je manžel, který má výhradní právo v domě nebo bytě bydlet. A v neposlední řadě i ustanovení o obvyklém vybavení domácnosti, které má zásadní význam, co se týče dispozice s těmito movitými věcmi, neboť je k ní potřeba souhlasu druhého manžela a chrání zejména nezletilé děti žijící v rodinné domácnosti. Postavení slabšího manžela se zařazením nových

ochranných institutů rodinné domácnosti výrazně zlepšilo a došlo i k posílení práv manželů a zpřesnění vzájemných povinností. Ve vztahu k výše uvedeným ochranným ustanovením jsem ve své práci představila rozsudky a usnesení Nejvyššího soudu, který se zabýval právními otázkami aplikace a výkladu těchto ustanovení a stanovil tak závazné právní názory. Nejvyšší soud v konkrétních případech vždy postavil na první místo ochranu rodiny, rodinné domácnosti, slabšího manžela a nezletilých dětí žijících v rodinné domácnosti před ochranu vlastnického práva.

Studiem tématu rodinné domácnosti jsem de lege ferenda podala náměty zákonodárci o zařazení ochrany druha či družky a registrovaných partnerů v postavení slabší strany v rámci majetkových vztahů do Občanského zákoníku. Ochranné instituty ve vztahu k bydlení upravuje Občanský zákoník pouze v rámci manželství, čímž dostatečně nereaguje na společenskou situaci. Upozornila jsem i na nedostatečnou ochranu práv třetích osob ve vztahu k ochraně rodinné domácnosti a rodiny.

Pokud bych měla shrnout svou práci, musím konstatovat, že se mi podařilo dosáhnout stanovených cílů. Věřím, že práce podala srozumitelný pohled na danou problematiku a její úskalí a pomohla pochopit možnosti ochrany rodiny, rodinné domácnosti a slabšího manžela ve vztahu ke společnému bydlení.

Seznam použité literatury

Monografie

BĚLOHLÁVEK Alexandr J.; ČERNÝ Filip; JUNGWIRTHOVÁ Marianna; KLÍMA Pavel; PROFELDOVÁ Tereza et al. *Nový občanský zákoník: Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-413-8.

ELIÁŠ, Karel; HAVEL Bohumil; BEZOUŠKA Petr a ŠUSTROVÁ Daniela. *Občanské právo pro každého: Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-013-4.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-3974-4.

KINDL, Milan; ROZEHNAL Aleš; ERTL Zdeněk; FORMANOVÁ Nikola; KINDLOVÁ Michaela et al. *Občanský zákoník: Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ Milana; WESTPHALOVÁ Lenka; PSUTKA Jindřich; KORNEL Martin et al. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-877-1.

NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana a VONDRÁČKOVÁ Pavlína. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA, 2014. ISBN 978-80-247-5167-2.

PETROV, Jan; BERAN Vladimír; VÝTISK Michal; BAJER Jan; BALARIN Jan et al. *Občanský zákoník: Komentář*. Beckova edice komentované zákony. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1.

SOVOVÁ, Olga a CISAŘOVÁ, Dagmar. *Rodina v novém soukromém právu: Interdisciplinární právní pohled*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2015. ISBN 978-80-7435-569-1.

ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; DAVID Ondřej; DEVEROVÁ Lenka et al. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I (§ 1 až 654)*. Online. Stav k 23. 09. 2023. In: ASPI. Wolters Kluwer, Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/search>. [paywall]. [cit. 24-02-18].

VESELÁ Renata; HRUŠÁKOVÁ Milana; PADRNOS Jaroslav; SCHELLE Karel; ŠTEFANCOVÁ Dagmar et al. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 205. ISBN 80-86432-93-9.

ZUKLÍNOVÁ Michaela; ŠVESTKA Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA Josef; FLISCHER David et al. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-464-4.

Odborné články

ELIÁŠ, Karel. Domácnost. *Ad Notam*. 2007, roč. 13, č. 3, s. 69-75. ISSN 1211-0558.

NOVOTNÁ, Věra. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právo a rodina*. 2014, roč. 16, č. 1, s. 3. ISSN 1212-866X.

OLEJAROVÁ, Žaneta. Majetkové poměry manželů od 1. 1. 2014 podle nového občanského zákoníku. *Právo a rodina*. 2013, roč. 15. č. 7, s. 13. ISSN 1212-866X.

Kvalifikační práce

DUCHOŇOVÁ Barbora. *Právní ochrana rodinné domácnosti a rodinného obydlí*. Online, diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2013–2014. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/dyl6o/DP_Pravni_ochrana_rodinne_domacnosti_a_rodinneho_obydli.pdf. [cit. 2024-02-07].

JOJKOVÁ, Dominika. *Závazky ze zaopatřovacích smluv – komparativní studie*. Online, diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta právnická, 2017. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/95034>. [cit. 2024-02-09].

PŘETÁKOVÁ Michaela. *Ochrana slabší strany v rodinném právu*. Online, diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2017. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/dluuk/Michaela_Pretakova.pdf. [cit. 2024-02-07].

Právní předpisy

ČESKO. *Ústavní zákon č. 2 ze dne ze dne 16. prosince 1992, listina základních práv a svobod*. Online. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>. [cit. 2024-02-07].

ČESKO. *Zákon č. 115 ze dne 26. ledna 2006, o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>. [cit. 2024-02-07].

ČESKO. *Zákon č. 265 ze dne 7. prosince 1949, o právu rodinném*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-265>. [cit. 2024-02-08].

ČESKO. *Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008, o Policii České republiky*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>. [cit. 2024-02-07].

ČESKO. *Zákon č. 40 ze dne 26. února 1964, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1964-40#cast1>. [cit. 2024-25-02].

ČESKO. *Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>. [cit. 2024-02-07].

ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-02-07].

ČESKO. *Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963, o rodině*. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>. [cit. 2024-02-07].

ČESKO. *Zákon č. 946 ze dne 1. června 1811, obecný zákoník občanský*. Online. In: Beck – online. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>. [cit. 2024-02-07].

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*. Online. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ces. [cit. 2024-02-07].

Rec (81)15 16/10/1981 on the rights of spouses relating to the occupation of the family home and the use of the household contents. Online. Council of Europe Portal. © Council of Europe 2019. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804d01b8. [cit. 24-02-19].

Soudní rozhodnutí

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 09. 2006, sp. zn. 21 Cdo 683/2006. Online.

Dostupné z:

https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/35CCEF6220C371EC_C1257A4E00679429?openDocument&Highlight=0,null. [cit. 2024-25-02].

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 02. 2000, sp. zn. II. ÚS 568/06. Online.

Dostupné z:

<https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=53507&pos=79&cnt=79&typ=result>. [cit. 2024-25-02].

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. 05. 1976, sp. zn. Cpj 179/25. Online.

Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/1838/1/2/stanovisko-rc-c-cpj-179-75-povoleni-uzavrit-manzelstvi-nezletilemu>. [cit. 2024-02-07].

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 06. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15. Online. Dostupné

z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-7-15_1. [cit. 2024-02-07].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 08. 06 2004, sp. zn. Cdo 227/2004. Online.

Dostupné z:

https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E3C0C81DFD4162D8_C1257A4E006A83DE?openDocument&Highlight=0,null. [cit. 2024-02-09].

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 02. 2004, sp. zn. 20 Cdo 180/2003. Online.

Dostupné z:

https://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E0AECA050141C5DC_C1257A4E0068F2EF?openDocument&Highlight=0,null. [cit. 24-02-18].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 03. 2022, sp. zn. 21 Cdo 252/2021. Online.

dostupné online z:

https://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=54&id_article=263856&csum=480a9b57. [cit. 24-02-19].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 01. 2019, sp. zn. 26 Cdo 3382/2017. Online. Dostupné online z: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/168312/>. [cit. 2024-02-07].

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 01. 2019, sp. zn. 26 Cdo 3975/2017. Online. Dostupné online z: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/146156/>. [cit. 2024-02-07].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 01. 2023, sp. zn. 22 Cdo 3831/2022. Online. Dostupné online z: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/174431/>. [cit. 2024-02-07].

Webové stránky a internetové zdroje

AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. *Registrované partnerství slaví 14 let, zájem o něj roste*. Online. 30. 06. 2020. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/onas/aktuality/Registrovane-partnerstvi-slavi-14-let-zajem-o-nej-roste/>. [cit. 2024-02-08].

ČERVENÁ, Zuzana. *Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 698*. Online. DU.cz, 13. 07. 2014, © 1997–2024. Dostupné z: <https://www.du.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-698-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCojfP1Dm8UbVb0kSo2HfaaghueRw4w/>. [cit. 24-02-18].

DOUŠOVÁ, Jana. *Bydlení manželů dle nového občanského zákoníku*. Online. portál.POHODAcz. 3. 12. 2014, © 2022. Dostupné z: <https://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/novy-obcansky-zakonik/bydleni-manzelu-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku/>. [cit. 2024-02-09].

KASL, Jakub. *Nejvyšší soud potvrdil, že ochrana rodinné domácnosti je na prvním místě*. Online. Bnt attorneys in CEE, 27. 10. 2020. Dostupné z: <https://bnt.eu/cs/pravni-novinky/nejvyssi-soud-potvrdil-ze-ochrana-rodinne-domacnosti-je-na-prvnim-miste/>. [cit. 24-02-19].

KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti*. Online. Epravo.cz. 2016, 2016-04-07. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>. [cit. 2023-09-22].

NEČAS, Petr. *Důvodová zpráva*. Online. Obcanskyzakonik.justice.cz, 03. 02. 2012. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 24-02-19].

PREUSS Ondřej. *Kdo může být osoba blízká a jaký je její právní význam?* Online, blogový příspěvek. 24. 03. 2022. Dostupné z: Dostupný advokát, <https://dostupnyadvokat.cz/blog/osoba-blizka>. [cit. 2024-02-07].

Registrované partnerství v Česku. Online. In: Wikipedie. Stránka byla naposledy editována 4. 1. 2024 v 22:10. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD_v_%C4%8Cesku. [cit. 2024-02-07].

Rodinná domácnost. Online. In: Iurum wiki. Stránka byla naposledy editována 2. 1. 2019. Dostupné z: http://wiki.iurium.cz/w/Rodinn%C3%A1_dom%C3%A1cnost#Z.C3.A1nik_rodinn.C3.A9_dom.C3.A1cnosti. [cit. 24-02-14].

TOMEŠOVÁ, Jana. *Rodinná domácnost manželů a její ochrana*. Online. Právní prostor, 06. 03. 2018, © 1999–2024. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>. [cit. 2024-02-09].